

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské kombinované studium
2009 - 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Šantrůčková

Využití zájmové činnosti v práci pedagoga domova mládeže
(se zaměřením na vlastivědnou zájmovou činnost v podmínkách
Centra odborné přípravy Nymburk)

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloš Chlad, CSc.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2009 – 2012

BACHELOR THESIS

Martina Šantrůčková

The thesis is looking at the issue of leisure activities of students and secondary school students staying in the home of Nymburk

Praha 2012

The bachelor thesis work supervisor:

PhDr. Miloš Chlad, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Nymburce dne

Jméno a příjmení autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miloši Chladovi, Csc. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem na problematiku náplně volného času studentek a studentů středních škol ubytovaných v domově mládeže Centra odborné přípravy Nymburk (věková kategorie 15 – 19 let).

Teoretická část se zabývá problematikou volného času a výchovy mimo vyučování se zaměřením na zájmové činnosti. Obsahuje také souhrn dostupných informací, se vztahem k dané lokalitě, které lze využít při práci s mládeží v rámci vlastivědné zájmové činnosti. K tomuto účelu jsou určeny i poměrně obsáhlé přílohy této bakalářské práce.

Metodická část obsahuje výzkumnou sondu, zaměřenou na získání konkrétních údajů o způsobů trávení a prožívání volného času, realizovanou mezi studenty ubytovanými v domově mládeže Centra odborné přípravy Nymburk a její výsledky. Na základě takto získaných údajů je zpracován návrh, realizace a zhodnocení jedné konkrétní volnočasové činnosti s výchovnou skupinou.

Klíčové pojmy

Domov mládeže, Nymburk, poznávací vycházková trasa, vlastivědná vycházka, volný čas, výchova, výchova mimo vyučování, vychovatel, zájmová činnost.

Annotation

The thesis is looking at the issue of leisure activities of students and secondary school students staying in the home of Nymburk (age group 15 to 19 years).

The theoretical part deals with leisure and education outside of the classroom with a focus on leisure activities. It also contains a summary of available information related to the site, which can be used when working with in the local history interests. For this purpose, are also quite extensive attachments in this thesis.

Methodological research section contains a probe aimed at acquiring specific information on how to spend leisure time and experience, realized the students accommodated in the home of Nymburk, and its results. Based on the information thus obtained is processed by the design, implementation and evaluation of a specific specific recreational activities with educational group.

Key words

youth home, cognitive educational route, natural history walks, leisure time, education outside the classroom, educator, leisure activity

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. Volný čas – nedílná součást života každého jedince.....	9
1.1 Výchova mimo vyučování.....	11
1.2 Zájmové činnosti – prostředek aktivního využívání a ovlivňování volného času.....	13
1.2.1 Vlastivědná zájmová činnost.....	15
1.3 Domovy mládeže.....	16
1.3.1 Vychovatel a jeho práce v domově mládeže.....	17
2. Centrum odborné přípravy Nymburk.....	18
2.1 Historie a současnost.....	18
2.2 Aktuální dění v oblasti výchovy mimo vyučování.....	20
3. Město Nymburk – cíl vlastivědných vycházek.....	22
3.1 Charakter krajiny a životního prostředí.....	23
3.1.1 Nymburský park Ostrov.....	25
3.2 Nástin dějin města a regionu.....	27
3.3 Památky a vlastivědné zajímavosti.....	34
3.3.1 Významné osobnosti.....	42
3.4 Známá místa, vlastivědné zajímavosti a osobnosti nymburského regionu.....	46
4. Sonda do oblasti způsobů trávení volného času studentů ubytovaných v domově mládeže Centra odborné přípravy Nymburk.....	56
4.1 Okruhy problémů a formulace hypotéz.....	57
4.2 Použitá metoda.....	59
4.2.1 Ověření použitelnosti dotazníku.....	61
4.3 Popis základního souboru.....	61
4.4 Vyhodnocení získaných údajů.....	63
4.4.1 Současná náplň volného času.....	63
4.4.2 Přání studentů v oblasti volného času.....	67
4.4.3 Současná situace v oblasti sociálně patologických jevů v domově mládeže.....	69
5. Vlastivědná poznávací vycházka městem Nymburkem.....	76
5.1 Příprava a návrh konkrétní trasy.....	76
5.2 Realizace s výchovnou skupinou.....	77
5.3 Vyhodnocení přínosu vlastivědné vycházky.....	78
ZÁVĚR.....	80
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	82
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	85
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Dnešní společnost, jejíž nedílnou součástí je každý z nás, se musí každodenně vyrovnávat s velkým množstvím nových situací a problémů ve všech oblastech lidské činnosti. Zejména velmi rychlý rozvoj informačních technologií, nových odvětví průmyslu, medicínských oborů a možnosti snadného překonávání velkých vzdáleností při cestování jsou hlavními příčinami neustále se zrychlujícího životního tempa celé lidské populace v posledních desetiletích.

Tyto změny mají jistě své nepopiratelné klady, neboť usnadňují, zpříjemňují a zkvalitňují náš každodenní život, ale na druhou stranu s sebou přinášejí i jevy záporné. Tyto negativní skutečnosti a z nich pramenící nežádoucí důsledky můžeme pozorovat nejen na aktuálním stavu životního prostředí, mnohé z nich působí značné potíže téměř každému z nás. To je dáno především změnami v oblasti sociálních vztahů, žebříčků hodnot, rostoucího a celkového životního stylu které mají vliv nejen na dospělou populaci, ale také na děti a mládež. Celkový pokrok v rozvoji společnosti také způsobil, že každému z nás zbývá každodenně stále více času, o jehož využití můžeme rozhodovat sami. Tento časový úsek nazýváme volným časem. Otázkou zůstává, jak kvalitně tento čas dokážeme využít. Možnosti jeho náplně jsou jistě velmi pestré, ale jednotlivé volnočasové činnosti jsou záležitostí zcela individuální a ne vždy jde o aktivity kvalitní a společensky žádoucí, někteří jedinci využívají svůj volný čas zcela nevhodným, či společensky nežádoucím způsobem.

Problematika volného času a jeho využívání je téma velmi obsáhlé. Z tohoto důvodu jsme se zaměřili na problematiku volného času a jeho využívání ve vztahu k jedné specifické skupině, kterou tvoří studentky a studenti středních škol ubytovaní v domově mládeže naší školy – Centru odborné přípravy Nymburk.

Cílem této práce je zmapování situace v prožívání volného času studentů, ubytovaných v současnosti v domově mládeže, jejich skutečných zájmů a přání prostřednictvím krátkého výzkumného šetření, včetně zmapování aktuální nabídky v oblasti možností využití volného času v prostředí domova mládeže naší školy. Na základě takto získaných údajů je připravena, v praxi zrealizována a vyhodnocena jedna konkrétní volnočasová aktivita – vlastivědná vycházka městem Nymburkem. Z materiálů shromážděných při přípravě této činnosti je postupně vytvářena metodická příručka, která je určena všem pracovníkům školy, kteří se zabývají prací s mládeží v oblasti volného času.

Jistým dílčím problémem bylo získávání potřebných informací, neboť o konkrétní lokalitě jsou k dispozici pouze různé, úzce zaměřené publikace a propagační materiály. Většina z nich je, vzhledem k době jejich vydání, dnes již obtížně dostupná. Vhodným a bohatým zdrojem těchto informací jsou vlastivědné expozice Polabského muzea v Poděbradech, včetně jeho pěti poboček (Vlastivědné muzeum v Nymburce, Muzeum Bedřicha Hrozného v Lysé nad Labem, Pamětní síň rodáků a přátel Rožďalovic v Rožďalovicích, Městské muzeum v Sadské a Památník krále Jiřího z Poděbrad v Poděbradech) a Polabské národopisné muzeum v Přerově nad Labem, jehož ředitelka, PhDr. Jana Hrabětová, je autorkou mnoha odborných prací s vlastivědnou tematikou, zaměřených na region Polabí.

Práce také pomůže všem pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení, neboť mnohé údaje z této práce a informace uvedené v přílohách lze použít v každodenní práci s dětmi a mládeží. Při jejich správném využití je možné připravit a realizovat různé činnosti zejména vlastivědného zaměření, které dětem pomohou získávat a prohlubovat jejich znalosti i dovednosti. Mohou také napomoci při žádoucím utváření jejich názorů a postojů k prostředí ve kterém žijí. Své uplatnění najde tato práce také v rámci přípravy a realizace minimálního preventivního programu sociálně patologických jevů.

1. VOLNÝ ČAS – nedílná součást života každého jedince

Čáp (1993, s. 306) volný čas definuje těmito slovy: „Volný čas se většinou vymezuje tak, že se z celkového časového úhrnu odečte pracovní doba a dále některé části mimopracovní doby: čas nezbytný k cestě do práce a z práce, k uspokojování fyziologických potřeb (zejména spánku a přijímání potravy), k vykonávání domácích prací a udržování hygieny. Podrobnější rozbor ukazuje některé druhy činností, jejichž zařazení není jednoznačné; např. péče o děti, činnost ve společenských organizacích, studium při zaměstnání. Volný čas se také vymezuje funkcemi, které plní. Běžně se rozlišují zejména funkce 1.odpočinku, 2.zábavy a 3.rozvoje osobnosti s vědomím, že se vzájemně překrývají. Důležitý znak volného času je také v tom, že je naplněn činnostmi, které „mohu, ale nemusím“ vykonávat“. Volný čas se také vymezuje funkcemi, které plní. Běžně se rozlišují zejména funkce 1. odpočinku, 2. zábavy a 3. rozvoje osobnosti s vědomím, že se vzájemně překrývají. Důležitý znak volného času je také v tom, že je naplněn činnostmi, které „mohu, ale nemusím“ vykonávat.“

V našich podmínkách zřejmě není nikdo, koho by se problematika volného času a jeho náplně netýkala. Každý z nás zcela jistě nalezne ve svém denním programu nějaký, byť velmi krátký, časový úsek, který lze pojmenovat volným časem, ale mnohdy si tuto skutečnost ani neuvědomujeme a trváme na tom, že žádný volný čas nemáme. Při hlubším zamyšlení zjistíme, že se mýlíme.

Volný čas a jeho využití tak můžeme hodnotit z mnoha různých úhlů pohledu. Jiná měřítko uplatníme při práci s dospělou populací, jiné budou naše přístupy při práci s žáky základní školy a jinak budeme postupovat při přípravě a realizaci akcí pro osoby zdravotně znevýhodněné. Vždy musíme brát v úvahu jednak naše záměry a možnosti a to vždy ve vztahu k možnostem cílové skupiny pro kterou je činnost určena. Také musíme vycházet z momentální situace a konkrétního prostředí. Různé budou výsledky našeho snažení, i když vždy bude našim cílem působení na celkový kladný rozvoj osobnosti každého jedince v jeho volném čase.

V podmínkách naší školy tyto činnosti spadají ze své větší části do oblasti výchovy mimo vyučování, kde lze na žáky, prostřednictvím nabídky vhodných volnočasových činností, dobře působit nejen se záměrem získávat, či prohlubovat jejich znalosti a dovednosti, ale také v oblasti účinné primární prevence všech sociálně patologických jevů, které jsou v současné době závažným problémem celé společnosti, ve které děti a mládež tvoří nejvíce

ohroženou skupinu obyvatel. Podle názorů a zkušeností vychovatelů, studenti ubytovaní v domově mládeže od výchovy mimo vyučování očekávají spíše různé atraktivní nabídky pro náplň volného času, přičemž další nezbytně nutné činnosti a opatření spojené s pobytem v domově mládeže (běžnou péčí o jejich každodenní potřeby, přípravu na vyučování, či dodržování domovního řádu) vnímají jako samozřejmost, nebo i jako jisté omezování jejich osobní svobody.

S nárůstem množství volného času, jak o tom svědčí vývoj v jiných zemích, narůstají i problémy s tím spojené a lze očekávat, že tyto problémy začnou (či již začaly) ovlivňovat i každodenní život obyvatel naší republiky, hlavně dětí a mládeže. Proto je nutné naučit je co možná nejvhodnějším dovednostem a návykům ve způsobech trávení jejich volného času, a to jak našim vlastním příkladem, tak i pomocí využití všech dostupných poznatků současné doby. Podle konkrétního zaměření dělíme aktivity ve volném čase na činnosti zájmové, rekreační, odpočinkové atd. Přesné zařazení je někdy problematické, neboť mnohdy se tyto činnosti vzájemně překrývají a doplňují.

Jedním z nejdůležitějších výchovných úkolů ve vztahu k dětem a mládeži je uskutečnění nenásilného přechodu od pasivního trávení volného času (pouhé sledování televize atp.) k jiným, aktivním formám jeho využívání. Tyto činnosti musí být založeny hlavně na vlastní aktivitě a dobrovolnosti mladých lidí. Pro tento záměr jsou vhodné zejména různé zájmové činnosti.

Další velký okruh problémů úzce souvisí s uznávanými hodnotovými žebříčky současné mladé generace, s jejich utvářením a s případnou žádoucí korekcí. I při řešení tohoto problému mohou být vhodně zvolené a realizované volnočasové aktivity velmi účinným prostředkem pro uskutečnění žádoucí změny.

1.1 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ

Výchova mimo vyučování je jedním z důležitých výchovných nástrojů, které působí v oblasti ovlivňování způsobů využívání volného času dětí a mládeže. Cíle, znaky, funkce, principy, obsah a formy výchovy mimo vyučování podrobně rozpracovává Pávková (1999, s. 39 – 42).

CÍLEM výchovy mimo vyučování je rozumná, smysluplná a žádoucí náplň volného času dětí a mládeže. Má své specifické **ZNAKY**: neprobíhá v době povinného vyučování, není zde přímý vliv rodiny a jejího prostředí, do jisté míry jsou tyto činnosti organizovány a z větší části spadají do oblasti volného času a plní tři důležité **FUNKCE**: výchovně vzdělávací, sociální a zdravotní. Funkce výchovně vzdělávací obsahuje získávání nových poznatků, vědomostí a dovedností, které umožňují další sebevzdělávání jedince, další rozvoj jeho zájmů a schopností i uspokojování jeho individuálních potřeb (sebeuplatnění, kladné citové odezvy, nových zážitků atd.). Funkce sociální má ve svém obsahu především problematiku nutné péče o dítě v době, kdy jsou jeho rodiče v zaměstnání, dále pak prevenci různých negativních vlivů a jevů (různé závislosti, nežádoucí vliv party, kriminalita atd.). Tato funkce zahrnuje také celou oblast různých sociálních vztahů, včetně pomoci při navazování nových vztahů a kontaktů dítěte s jeho okolím (jiné děti, jiní dospělí, jiné prostředí) a do určité míry pomáhá vyrovnávat sociální rozdíly mezi dětmi, které jsou dány rozdílným rodinným zázemím toho kterého dítěte. Náplní zdravotní funkce je organizace denního režimu (čas na studium, sport, odpočinek atd.), dodržování zásad správné životosprávy, různé pohybové aktivity a celková duševní i tělesná pohoda. V podstatě jde o vše, co souhrnně nazýváme zdravým životním stylem. Do zdravotní funkce spadá také oblast životního prostředí – ekologická výchova. Výchova mimo vyučování má také své obecné požadavky – **PRINCIPY**. Jde především o princip pedagogického ovlivňování volného času (i volný čas a jeho náplň do jisté míry připravuje, řídí a hodnotí zkušený a kvalifikovaný, byť třeba neprofesionální, pedagog), princip dobrovolnosti (každý účastník se pro svoji účast na konkrétní činnosti rozhodne sám ze své vůle), princip jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování (učitelé a vychovatelé mají mít shodný obecný cíl), princip seberealizace (každý účastník by měl zažít pocit uspokojení svých představ a přání), princip zájmového zaměření činností, princip pestrosti, zajímavosti a přitažlivosti činností a princip aktivity (nikdo z účastníků by neměl být pouhým pasivním divákem). Každou volnočasovou činnost a to se vztahuje i na výchovu mimo vyučování, je třeba připravit, realizovat a

průběžně vyhodnocovat. **OBSAH** výchovy mimo vyučování není dán osnovami (jako je tomu pro výuku jednotlivých předmětů), je vymezen pouze doporučeními a tvoří jej různé činnosti. Tím se stává práce vychovatele v jistém smyslu náročnější, ale také pestřejší a zajímavější. Tyto činnosti dělíme na odpočinkové a rekreační, společensky prospěšné, sebe obslužné (ty sice nepatří do oblasti volného času, ale jsou nedílnou součástí výchovy mimo vyučování) a přípravu na vyučování, která do oblasti výchovy mimo vyučování patří pouze tehdy, pokud není pro konkrétního žáka jeho „koníčkem“ (v tom případě je součástí volného času). Další skupinou činností jsou zájmové činnosti, kterým je věnována následující podkapitola. Pokud jde o **MÍSTA a PROSTŘEDÍ** realizace aktivit výchovy mimo vyučování, tak lze uvést zařízení školní (školní družiny, školní kluby, domovy mládeže, domy dětí a mládeže, základní umělecké školy, jazykové školy, dětské domovy, stanice mladých techniků a přírodovědců) a zařízení mimoškolní (tělovýchovné kluby, dětské a mládežnické organizace, například Junák a různé další zájmové, či společenské organizace). Do skupiny mimoškolních zařízení řadíme také informační média (tisk, televizi, divadla, kina, internet atd.), která jsou spojena s oblastí trávení a prožívání volného času. Náplň volného času v konkrétních podmínkách každé školy je tedy jedním ze stěžejních úkolů výchovy mimo vyučování.

„Na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí rodina, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování, některé další subjekty a jiné společenské vlivy. V rámci této publikace vymezíme pojem výchova mimo vyučování takto:

- probíhá mimo povinné vyučování;
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;
- je institucionálně zajištěná;
- uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Obsah i způsob využívání volného času mají značný význam z hlediska duševní hygieny... Hodnotné a trvalé celoživotní zájmy kladně ovlivňují i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině. Dalším důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání, zejména v souvislosti se zájmovou orientací člověka. Tato oblast výchovy tedy plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní i sociální“ tamtéž, s. 39 – 40.

Celá oblast volného času a výchovy mimo vyučování je nedílnou částí výchovně vzdělávacího procesu. Týká se nejen dětí a mládeže, ale veškeré populace. Z tohoto důvodu je nutné věnovat všem činnostem, které do této oblasti spadají, stejnou pozornost jakou věnujeme ostatním způsobům výchovy a vzdělávání. Při práci s dětmi a mládeží by měl být tento přístup samozřejmostí.

1.2 ZÁJMOVÉ ČINNOSTI – prostředek aktivního využívání a ovlivňování volného času

Obsah výchovy mimo vyučování je mimo jiných, již dříve uvedených činností tvořen z velké části **ZÁJMOVÝMI ČINNOSTMI**. „Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci“ (PÁVKOVÁ, 1999, s. 96).

Počátky cílené práce s mládeží ve volném čase blíže popisuje tamtéž, s. 118 – 119. Začátek záměrné práce s mládeží lze vysledovat od počátku devatenáctého století. Zprvu se jednalo o aktivity spojené s prací různých dobrovolných a charitativních organizací, nebo o práci osvědčených jednotlivců (například Klub českých dam, různé „polívkové spolky“ atd.). Později již jednotlivé obce zakládaly, provozovaly a financovaly útulky pro děti a mládež. První takový útulek byl zřízen již v roce 1885 v Praze na Vyšehradě, druhý pak byl v pražském Karlíně. Smyslem těchto zařízení bylo ochránit děti a mládež před nežádoucími vlivy vnějšího prostředí. Jednalo se tedy o jistou formu prevence trestné činnosti a dalších společensky nežádoucích jevů. V roce 1930 zahájily svoji činnost družiny mládeže, které zpočátku nebyly součástí školské soustavy. Školní družiny a školní kluby, jako součást naší školské soustavy, vznikaly až od roku 1960. Od padesátých let 20. století pracují také domy dětí a mládeže, jejichž činnost je zaměřena na děti ve školním věku (6 až 15 let). V současné době je nabídka zařízení se vztahem k náplni volného času dětí a mládeže mnohem širší.

Vznikla například střediska volného času, stanice mladých techniků a přírodovědců, různé sportovní kluby a mnoho dalších státních, soukromých, či církevních zařízení s různým zaměřením. Převážnou část aktivit realizovaných v těchto zařízeních je možné zařadit do skupiny zájmových činností (jsou i podstatnou částí výchovy mimo vyučování, společně s činnostmi odpočinkovými, rekreačními atp.), které jsou jednou z možných forem náplně volného času. Samotný termín **ZÁJEM** můžeme vnímat jako osobnostní vlastnost jedince, s aktivačně – motivačními prvky, která úzce souvisí s jeho potřebami. Jedná se tedy o trvalejší snahu člověka zabývat se tím, co ho zajímá, co chce více poznat a k čemu má trvalejší citový vztah. Zájmy se projevují soustředěním a zaměřením bezděčné pozornosti, aktivitou, dobrovolností, pocitem libosti i jistým stupněm výběrovosti. Postupně mohou přerůstat v zájem již hodně vyhraněný a trvalý, pro který užíváme spíše termín **ZÁLIBA**. Zájmy můžeme dělit podle druhu činnosti (sběratelství, zahrádkářství atp.), přičemž každá z činností má své specifické vlastnosti (obsah, hloubku, rozsah, trvalost, pravidelnost a intenzitu). Nutno také připomenout, že ne každý zájem je společensky prospěšný a kvalitní, ale mnoho „zájmů“ řadíme do skupiny společensky nevhodných, či nežádoucích (zájmy ve vztahu k různým nežádoucím formám chování a jednání, včetně trestné činnosti dětí mládeže i dospělých).

Pávková (1999, s. 96 – 101) zájmové činnosti rozděluje podle jejich obsahu do pěti základních skupin:

1. **PŘÍRODOVĚDNÉ** = vše se vztahem k přírodě a životnímu prostředí.
2. **TĚLOVÝCHOVNÉHO, SPORTOVNÍHO A TURISTICKÉHO ZAMĚŘENÍ**
3. **SPOLEČENSKOVĚDNÍ** = dějiny, cizí jazyky, vlastivěda a dění ve světě, filozofii i další obory z oblasti společenských věd a společensky prospěšné aktivity včetně dobrovolnictví (vedení dětí atd.).
4. **PRACOVNĚ – TECHNICKÉ** = dovednosti a zručnost v různých oborech, pěstitelství, celá oblast různých prací se vztahem k výpočetní technice atd.
5. **ESTETICKOVÝCHOVNÉ** = hudební, literární, dramatická a výtvarná zájmová činnost, architektura (včetně kultury bydlení) atd.

Dále je Pávková (1999, s. 104) rozděluje také podle **FOREM**:

1. **dle míry organizovanosti** (činnosti spontánní, činnosti částečně, nebo úplně organizované).

2. **dle míry pravidelnosti** (činnosti příležitostné, nepravidelné a pravidelné).

3. **dle počtu účastníků** (činnosti individuální, skupinové a hromadné – masové).

Zájmové činnosti, podobně jako všechny další činnosti, je také možné rozdělit na **ŠKOLNÍ** (realizují se přímo ve školských zařízeních) a **MIMOŠKOLNÍ** (všechny ostatní zájmové činnosti, které probíhají mimo školská zařízení, například v různých sportovních klubech, sdruženích, společenských organizacích atd.). Každou kvalitní zájmovou činnost je třeba vhodným způsobem pedagogicky ovlivňovat, předem připravovat a průběžně vyhodnocovat. Cílem je účinná motivace všech dětí a mladých lidí k dobrovolné a aktivní účasti na práci zájmových organizací a jejich další pedagogické vedení, v zájmu dalšího žádoucího rozvoje jejich znalostí, dovedností a charakterových vlastností. Společné kvalitní a hodnotné zájmy jsou vhodné nejen pro utváření a upevňování žádoucích rodinných vazeb. Mnohem snadněji, lépe i rychleji probíhají také procesy socializace a identifikace dítěte. Kvalitní zájmová činnost může být i jednou z forem úspěšné práce s delikventními osobami a s jedinci závislými na různých látkách, nebo činnostech, při snaze o jejich resocializaci.

1.2.1 VLASTIVĚDNÁ ZÁJMOVÁ ČINNOST

Do skupiny společenskovedních zájmových činností patří také vlastivědná zájmová činnost. Tuto zájmovou činnost charakterizuje Pávková (1999, s. 98) jako souhrn těch volnočasových aktivit, které jsou zaměřeny na seznamování dětí s významnými objekty, památnými místy, významnými osobnostmi a jejich díly v místě bydliště a školy, které mají vztah k národním dějinám, nebo k danému regionu, či lokalitě. Jejím cílem je nejen osvojení těchto informací a údajů, ale i výchova mladých lidí k zodpovědnému přístupu k partnerství a rodičovství, výchova ke zdravému životnímu stylu a výchova k vlastenectví.

Souhrnně lze říci, že vlastivědná zájmová činnost má napomáhat při formování žádoucích a harmonických vztahů mladých lidí k jejich sociálnímu i materiálnímu prostředí, k rodině, škole, místu bydliště, regionu a vlasti.

1.3 DOMOVY MLÁDEŽE

„Domovy mládeže zajišťují žákům středních škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy od místa trvalého bydliště nemohou denně dojíždět, výchovnou péči, ubytování a stravování. Kromě činností souvisejících s režimem dne, sebeobsluhy a přípravy na vyučování, je jejich významným úkolem dbát o hodnotné využívání volného času mládeže. Vzhledem k věkovým zvláštnostem je velmi důležité respektování principu dobrovolnosti, tedy realizace zájmových činností formou nabídky s uplatněním účinné motivace“ (PÁVKOVÁ, 1999, s. 46).

V současné době je možné domovy mládeže rozdělit do dvou základních typů. Prvním typem jsou domovy mládeže, které mají svoji vlastní právní subjektivitu což znamená, že nejsou součástí konkrétní střední školy, ale jsou samostatným zařízením, které poskytuje svou kapacitu a služby žákům všech středních škol v daném místě, či regionu. Druhým typem jsou domovy mládeže, které nemají vlastní právní subjektivitu, jsou součástí konkrétní střední školy a své služby poskytují žákům „své“ školy. Pokud mají volnou kapacitu, tak mohou své služby poskytovat, na základě smlouvy mezi školami, také žákům dalších středních škol.

1.3.1 VYCHOVATEL A JEHO PRÁCE V DOMOVĚ MLÁDEŽE

„V DM jsou pedagogičtí pracovníci zařazeni na funkci vychovatele. Dále v DM pracují tzv. pomocní (noční) vychovatelé. Zajišťují především dodržování nočního klidu a nerušený spánek ubytovaných žáků. V případě, že jsou v DM nemocní žáci, podávají jim v době své služby léky. Na tyto vychovatele se nevztahuje míra přímé výchovné práce a jejich pracovní doba je stanovena na 42,5 hod. týdně s možností nerovnoměrně rozvržené pracovní doby. Podle počtu ubytovaných žáků může být v DM jmenován vedoucí vychovatel. Hodnotí a organizuje výchovně-vzdělávací činnost vychovatelů, sjednocuje požadavky vychovatelů na žáky, spolupracuje se žákovskou samosprávou, sestavuje rozvrh služeb pedagogů, navrhuje sestavení a přidělení výchovných skupin vychovatelům. Pokud je DM samostatným zařízením, stojí v jeho čele ředitel, který má stanovenou míru přímé výchovné povinnosti, jež je součástí zveřejněného rozvrhu služeb“ (PÁVKOVÁ, 1999, s. 135 – 137).

Pro náplň práce s žáky ubytovanými v domově mládeže nejsou stanoveny osnovy (jak je tomu pro výuku jednotlivých předmětů v rámci školního vyučování), ale tato náplň je dána doporučením. Každý vychovatel se ve vztahu k žákům musí řídit ustanoveními platného „Vnitřního řádu domova mládeže“, kterým je stanoven základní denní režim pro ubytované žáky a který upravuje veškeré organizační záležitosti domova mládeže. Jak uvádí tamtéž, s. 137 – 138 měl by každý pedagog garantovat, podle své kvalifikace a odborného zaměření, jednu z oblastí zájmových činností. „Pro zájmy, které nelze plně rozvinout v DM, je žákům umožňována účast v organizovaných činnostech, které nabízejí v místě ostatní subjekty – např. sportovní oddíly, taneční kurzy, jazykové kurzy, základní umělecká škola apod. Účast v těchto činnostech je buď individuální, nebo ve větší skupině za doprovodu vychovatele – např. taneční“ tamtéž, s. 138.

Náplň práce vychovatele v domově mládeže jsou také činnosti, které souvisí s vedením příslušné dokumentace o žácích (evidence, osobní spisy) a vedením dokumentace přímo, či nepřímo související s výchovně-vzdělávací činností (denní hlášení, zápisy z porad, evidence úrazů, protokoly o kontrolách atd.). Samozřejmostí jsou také různá jednání s ostatními pracovníky školy a se zákonnými zástupci žák

2. CENTRUM ODBORNÉ PŘÍPRAVY NYMBURK

Centrum odborné přípravy Nymburk je největší střední školou nymburského regionu. Studijní i učební obory, které zde lze studovat, jsou zaměřeny na elektrotechniku, strojírenství a management. V současné době zde studuje více než 700 studentů v osmi studijních a v sedmi učebních oborech. Jejich výuku, odborný výcvik a provoz domova mládeže zajišťuje 60 kmenových pedagogických zaměstnanců a 2 externí učitelé. V domově mládeže je ubytováno 60 studentů, část z nich je žáky Centra odborné přípravy Nymburk, dále jsou zde ubytováni studentky a studenti Střední zdravotní školy Nymburk a Středního odborného učiliště Poděbrady. Na technicko ekonomickém provozu školy se podílí 45 nepedagogických zaměstnanců, přičemž část z nich pracuje na zkrácený úvazek a někteří jsou zaměstnání v oblasti vedlejší hospodářské činnosti školy.

2.1 HISTORIE A SOUČASNOST

Centrum odborné přípravy Nymburk je střední odbornou školou, jejíž vznik spadá do doby ukončení druhé světové války (rok 1945). Historii školy shrnují v publikaci, vydané k padesátému výročí založení školy, Řehounek a Rozlivka (1994, s. 4 – 14).

Z důvodů zvýšené potřeby vyškolení nových a kvalifikovaných pracovníků, hlavně v dělnických profesích pro potřebu železnice, bylo v Nymburce při Dílnách ČSD (Československé státní dráhy) vytvořeno **Středisko pracujícího dorostu**. Praktická příprava probíhala v Dílnách ČSD vždy tři týdny v měsíci a její podstatou bylo zvládnutí mnoha různých cvičných prací. Teoretická část přípravy (jeden týden v měsíci) byla v Základní odborné a pokračovací škole, která sídlila v budově tehdejší obecné školy v ulici Na Spálence (dnešní Základní škola v ulici Komenského). Příprava žáků trvala celkem dva roky a byla

zaměřena na profese úzce související s údržbou a opravami parních lokomotiv – zámečnick, soustružník, kovář a kotlář.

Ve školním roce 1952 – 1953 začala systematická práce na tvorbě nových osnov pro učňovské školství. V té době nymburské Středisko pracujícího dorostu spadá pod správu **Státních pracovních záloh**, které jsou zrušeny v roce 1957 a tak je v Nymburce založeno samostatné **Železniční odborné učiliště**. Stávající učebny jsou vybaveny dalšími novými pomůckami a profesní příprava studentů se již člení na teoretické vyučování, praktický výcvik a mimoškolní výchovu s vyváženým poměrem těchto tří složek. Nymburské učiliště je v roce 1963 jediným školním zařízením tohoto druhu v rámci tehdejší Pražské dráhy. Po dva roky (1959 – 1961) je jeho součástí i detašované pracoviště Vysoké školy železniční v Praze, které je ale přeloženo na Slovensko, kde vznikla Vysoká škola dopravní v Žilině. Počet studentů se stále zvyšoval, v roce 1963 dosáhl čísla 706. Nastalo tak období rozsáhlé výstavby nových školních budov.

V roce 1968 započala stavba učebních pavilónů a o rok později i stavba nové, výškové budovy domova mládeže s možností ubytování pro 360 žáků. Ta je dnes jednou z výškových dominant města Nymburka. Od roku 1978 jsou zavedeny čtyřleté maturitní obory a škola opět mění svůj název na **Střední odborné učiliště železniční v Nymburce**. V roce 1986 byl dokončen víceúčelový kulturní sál s kapacitou 400 osob a konečně v prosinci 1989 byla dána do provozu nová sportovní hala. Svého vrcholu dosáhla škola v letech 1985 – 1989, kdy počet studentů dosáhl celkového počtu 1 260. V domově mládeže jich bylo ubytováno 390 (!). Ve škole pracovalo 102 pedagogických pracovníků a 78 nepedagogických zaměstnanců. Areál nymburského učiliště se stal v letech 1989 – 1990 největším zařízením tohoto typu v tehdejší ČSFR (Česká a Slovenská federativní republika) v resortu ČSD (České státní dráhy). V roce 1991 získává učiliště právní subjektivitu a po rozpadu České a Slovenské federativní republiky (31.12.1992) přechází škola od 01.01.1993 z působnosti resortu Federálního ministerstva dopravy ČSFR, pod resort Ministerstva hospodářství nově vzniklé České republiky. Tímto krokem jsou po téměř padesáti letech zrušeny veškeré vazby této školy nejen na železnici, ale i na resort dopravy.

Z iniciativy tehdejšího ředitele Ing. Vladimíra Rozlivky je v prostorách učiliště zřízena jako samostatný subjekt **Průmyslová škola strojní a elektrotechnická**. Po krátkém období existence dvou škol vedle sebe (ve stejných budovách) byly tyto dva samostatné právní subjekty v roce 1994 transformovány do jednoho právního celku a tak vznikla **Integrovaná střední technicko – ekonomická škola v Nymburce**. Ani tento stav nebyl konečný a vlivem dalších změn došlo k následné přeměně školy na současnou střední

odbornou školu, která se jmenuje **Centrum odborné přípravy Nymburk (COP)**. Od školního roku 1990 - 1991 celkový počet studentů klesal a to včetně počtu žáků ubytovaných v domově mládeže. K 12.01.1999 byl celkový stav žáků 527, z nich pouze 39 bylo ubytováno v domově mládeže.

V současné době došlo ke zlepšení tohoto stavu. Centrum odborné přípravy Nymburk bylo sloučeno se Středním odborným učilištěm zemědělským v Libici nad Cidlinou, byly otevřeny nové studijní i učební obory a byly zavedeny různé formy vzdělávání dospělých. Školu nyní navštěvuje celkem 707 studentů prezenčního a kombinovaného studia. Ti se na svoji profesní dráhu připravují v osmnácti technických a ekonomických studijních i učebních oborech. V domově mládeže je ubytováno **60** žáků. Možnosti ubytovat zde své studentky a studenty využívají i další školy: Střední zdravotní škola Nymburk a Střední odborné učiliště Poděbrady.

Některé prostory školy (sportovní hala, kulturní sál, učebny a volná lůžková kapacita domova mládeže) jsou v době mimo vyučování využívány v rámci vedlejší hospodářské činnosti širokou veřejností, zejména sportovními oddíly a zájmovými organizacemi, které nabízejí různé možnosti kvalitní náplně volného času i pro studenty naší školy.

2.2 AKTUÁLNÍ DĚNÍ V OBLASTI VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ

V podmínkách Centra odborné přípravy Nymburk je výchova mimo vyučování spojena zejména s děním na domově mládeže. Žáci mají možnost v určeném čase využívat zařízení a vybavení školních učeben (zejména učeben výpočetní techniky), mohou si vybrat z nabídky několika zájmových kroužků. Velký zájem je o kroužek výpočetní techniky a o sportovní kroužky, pro jejichž realizaci slouží v letním období venkovní školní sportovní areál „Veslák“, vzdálený přibližně 1,5 km od budovy domova mládeže a v zimních měsících mají žáci každý den vyhrazeno několik hodin ve sportovní hale přímo v areálu školy. Pro žáky jsou pořádány různé besedy na aktuální témata a prostřednictvím několika informačních panelů jsou seznamováni s nabídkou kulturních, sportovních a společenských akcí ve městě

Nymburce. Na domově mládeže mají možnost sledovat televizní pořady a využívat DVD. Zejména sledování televize patří k jejich oblíbeným činnostem. Snahou všech vychovatelů je, aby tato činnost nepřevládala nad ostatními volnočasovými aktivitami.

Další možnosti všem studentům nabízí samotná škola formou různých výchovných koncertů, besed a zájezdů, či exkurzí. O přestávkách a ve volných hodinách mají žáci možnost využít společenské hry umístěné ve vestibulu školy (stolní fotbal, stolní tenis), nebo si mohou odpočinout ve školní venkovní oddechové zóně.

Někteří studenti se ve svém volném čase dále vzdělávají, studují cizí jazyky, učí se hře na hudební nástroje, nebo aktivně pracují v různých organizacích (Junák, TJ Nymburk, Sokol Nymburk a Společnost přátel starého Nymburka). Větší zájem o volnočasové akce je z řad ubytovaných žáků, kteří často sami přicházejí s různými návrhy a nápady. Stálým problémem v oblasti mimoškolní výchovy a to nejen na naší škole je citelný nedostatek finančních prostředků, což se týká celého resortu školství. Snahou pedagogických pracovníků je připravovat a realizovat takové činnosti, které jsou co možná nejméně finančně náročné, ale které studenty zaujmou. O to je jejich práce náročnější. Ne vždy se to zcela podaří a tak každý dílčí úspěch je velkou motivací pro další práci.

Všechny aktivity výchovy mimo vyučování jsou včleněny do školního minimálního preventivního programu prevence sociálně patologických jevů. I při sebevětší snaze o předcházení těmto nežádoucím formám chování a jednání má s těmito jevy, zejména s užíváním různých legálních návykových látek, řada našich studentů svoji vlastní zkušenost

3. MĚSTO NYMBURK – cíl vlastivědných vycházek

Obrázek 1: letecký pohled na historické jádro města

Zdroj: Reprodukce pohlednice města Nymburka(VEGA-L 2002,s.27).

Město Nymburk je důležitým správním a dopravním centrem historicky přirozeného regionu s bohatou minulostí na středním toku řeky Labe. Podle všeobecné encyklopedie Diderot (1999, s.410) zde v roce 1995 žilo 15 155 obyvatel. Od konce 19.století je Nymburk důležitým dopravním uzlem, ze kterého lze cestovat po železnici do pěti směrů: Jičín, Velký Osek (odtud pak do Kolína, nebo do Hradce Králové), Lysá nad Labem (odtud pak do Prahy, Milovic a do Mělníka), Mladá Boleslav a Poříčany (odtud pak do Kolína, nebo přes Český Brod do Prahy). Město protíná silnice E 38 z Kolína do Mladé Boleslavy, České Lípy a Děčína. Do 31.12.2002 bylo město Nymburk městem okresním. Černý (2001, s.1) uvádí, že nymburský okres měl celkovou rozlohu 87 602 ha a žilo v něm 81 000 obyvatel. Od 01.01.2003 je Nymburk v rámci státní samosprávy takzvanou pověřenou obcí III. stupně s rozšířenou působností, kde sídlí příslušné orgány státní správy a další instituce s regionální i místní působností.

Ve městě jsou tři základní školy, tři školy střední, základní umělecká škola, několik předškolních zařízení a dům dětí a mládeže. Ve městě působí mnoho společenských organizací a spolků, například pěvecký sbor Hlahol, divadelní spolek Hálek, či Společnost přátel starého Nymburka. Velmi známý je Dětský domov a Speciální školy Nymburk. Jeho

ředitelka, paní Mgr. Zdena Havlasová, byla v roce 1998 za svoji práci oceněna titulem Zlatý Ámos.

Nymburk je i městem sportu. Nymburští basketbalisté skončili v minulém ročníku nejvyšší domácí soutěže na prvním místě. Znamé je Sportovní centrum Nymburk, ve kterém se pravidelně připravují reprezentanti české republiky i sportovci ze zahraničí. Občanům a návštěvníkům města slouží krytý plavecký bazén, zimní stadión a pro milovníky pěší turistiky a cykloturistiky je k dispozici několik značených turistických stezek. Nejvíce využívané jsou stezky vedoucí po obou březích řeky Labe z Nymburka do Poděbrad a dále pak stezka vedoucí z Poděbrad po pravém labském břehu až do Libice nad Cidlinou, která je napojena na celoevropskou síť značených cykloturistických tras.

Kulturní a společenské akce jsou pořádány v Hálkově městském divadle, v Kulturním domě, nebo ve víceúčelovém kulturním sále Centra odborné přípravy Nymburk. K pořádání některých koncertů vážné hudby je pravidelně využíváno krásné prostředí chrámu sv. Jiljí na Kostelním náměstí. Město má své vlastivědné muzeum, jehož expozice je zaměřena na historii železniční dopravy a na osobnost známého spisovatele Bohumila Hrabala. Ten prožil své mládí v místním pivovaru. O jeho otci, Františku Hrabalovi, uvádí Čech (1995, s. 8), že v nymburském pivovaru působil v letech 1948 – 1952 jako národní správce. V Nymburku je také kino a poměrně obsáhlá veřejná knihovna.

3.1 CHARAKTER KRAJINY A ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Město Nymburk leží v polabské rovině, která je tvořena převážně rozsáhlými zemědělsky využívanými celky, menšími lesními porosty a poměrně hustou sítí drobných vodních toků (potoků, uměle vybudovaných regulačních a zavlažovacích kanálů a říček), které jsou součástí povodí řeky Labe. Tok Labe tvoří i přirozenou osu celého nymburského regionu.

Vznik tohoto rovinatého území je popsán takto: „Nymburk se nachází v soustavě České křídové tabule (vznikla v období druhohor před více než 70-ti milióny let), jejíž součástí je oblast Středočeské tabule s pod celkem Nymburská kotlina, ležícím na rozhraní dvou okrsků – Milovické tabule a Sadské roviny. Tato kotlina je erozně denudační sníženinou při středním toku Labe, se střední nadmořskou výškou 187 m.n.m. (Nymburk – 186 m.n.m.). Bezprostřední okolí města má rovinný až plošinný charakter, s nízkými říčními terasami (Labe, Cidlina, Jizera), údolními nivami, pokryvy a přesypy navátých písků, zarovnanými slínovcovými povrchy a se vzácnými svědeckými vrchy (např. Chotuc – 252 m.n.m.). Skalní podloží Nymburka je tvořeno druhohorními sedimenty – písčítými slínovci (opukami) středně turonského stáří, v nichž se běžně nacházejí zkameněliny různých mořských mlžů – Inoceramus, Pec ten aj. Hloubka druhohorního moře v těchto místech byla 200 – 300 metrů. V nadloží opuk se nacházejí čtvrtohorní (až 2 milióny let staré) poryvové útvary zastoupené hlínami a písky. Výrazným fenoménem Nymburské kotliny je řeka Labe, která město obtéká na jižní straně a již od neolitu (mladší doby kamenné, tedy z období před 6 až 4 tisíci lety) tvořila přirozenou ochranu osídlení“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 3 – 4). O geologických poměrech této lokality píše i Hrabětová (1979, s. 6) a Ziegler (1980, s. 1 – 8). Vzhledem k příznivé geologické stavbě České křídové tabule jsou zde velmi dobré podmínky pro hromadění a proudění podzemních vod. Nejen v České republice, ale i v zahraničí jsou známy léčebné účinky minerálních pramenů, které proslavily nedaleké (10 km) lázeňské město Poděbrady, kde se léčí lidé trpící cévními a srdečními nemocemi z České republiky i z ciziny a doléčují se zde pacienti po akutním infarktu myokardu. S minerální prameny obdobného chemického složení se setkáme i na dalších místech nymburského regionu. Z hloubky přibližně 100 metrů vyvěrá tato přírodní, železitá léčivá voda v obcích Hořátev (4 km), Kouty (12 km), Sadská (8 km) a Kersko (12 km). Obec Kersko je také spojena se jménem spisovatele Bohumila Hrabala a s jeho knihou Slavnosti sněženek, známou hlavně z jejího filmového zpracování. Jeden veřejně přístupný pramen této minerální vody byl ještě před několika lety přímo v Nymburce, kde tato léčivá voda trvale vyvěrala z pravého břehu řeky Mrliny pod fotbalovým stadiónem, ale v současnosti je uzavřen.

V celé polabské rovině jsou, jak uvádí Řehounek (1995, s.22 – 24), nejvzácnějšími přírodními útvary lužní lesy, které se rozkládají podél starých labských ramen a tůní. Tato, mnohdy rozlehlá, přírodní chráněná území a rezervace jsou obvykle nazvány podle obcí, nebo památných míst a staveb nacházejících se v jejich blízkosti (Libický luh, Komárovský luh, Mydlovarský luh, Vrt'). Pravým opakem těchto vlhkých lužních lesů jsou chráněná území tvořená navátými pískovými dunami, která jsou velmi podobná saharské pouštní krajině.

S touto ojedinělou přírodní zajímavostí se můžeme setkat u malé obce Písty vzdálené 4 km od Nymburka. Ale i tento písečný přesyp začíná pozvolna mizet pod náletovým porostem z blízkého borového lesa.

3.1.1 NYMBURSKÝ PARK OSTROV

S jedním zajímavým přírodním celkem se můžeme seznámit přímo v extravilánu města Nymburka. Jedná se přírodní park Ostrov. Ten je vyhledáván návštěvníky nejen z řad obyvatel města, ale i mnoha odborníky nejen pro jeho úpravu, ale i pro pozoruhodné (v mnoha případech velmi vzácné) zde rostoucí druhy dřevin.

Pro přiblížení této zajímavé přírodní lokality cituji z publikace nymburského rodáka doktora Svatopluka Šebka, který se podílel na značení a zdokumentování tohoto parku: „Přírodní park na nymburském Ostrově je svým původem typickým představitelem lužních hájů, charakterizujících nejen klidný obraz polabské krajiny, ale vyskytujících se vůbec v záplavovém (inundačním) území některých nížinných řek (např. Labe, Ohře, Otavy, Dyje). O jeho původu svědčí některé význačné lužní dřeviny – dub, místy roztroušený jilm, topol, vrba, olše, lípa, vaz, babyka, brslen aj. – které jsou hlavní složkou stromového a křovinného patra všech částí parku, spolu s charakteristickými zástupci lužních rostlin – dymnivkou dutou, křivatcem žlutým, orsejem jarním, lechu jarní, pstročkem dvoulistým, bršlicí kozí nohou, plícníkem lékařským a řadou jiných druhů. Tento přírodní celek, o němž jako o ostrově „Topol“ nebo „Topolí“ jsou historické zprávy již ze 16.stol., doznal ovšem ve své podobě řady změn, především pokud se týká sadové úpravy a byl zvláště v posledních desetiletích obohacen o řadu zajímavých a namnoze vzácných dřevin. Stalo se tak zejména v letech 1918 – 1920, kdy v souvislosti s regulačními úpravami labského toku v okolí města, započatými v r.1915, bylo přikročeno podle projektu arch. F.J. Thomayera a tehdejšího městského zahradníka A. Veselého jednak k sadovému vyřešení holých ploch v okolí tehdy vzniklého zdymadla a v úseku mezi ním a hlavním mostem, jednak i k celkové úpravě původního lesního rázu parku v park anglický podle intencí tehdy moderních směrů zahradní architektury“ (ŠEBEK, 1965, s. 3). S pojmem „anglický park“ se ve vlastivědné zájmové

činnosti můžeme setkat poměrně často. Velmi dobře je tento způsob parkové úpravy popsán v již citované publikaci doktora Šebka. Tento popis nám umožní při realizaci vlastivědné vycházky dobrou orientaci v přírodním prostředí nymburského Ostrova a s jeho pomocí lze vyhledávat jednotlivé prvky typické pro tento druh zahradní a parkové architektury: „Anglický park, který se objevil v době, kdy francouzský park byl na svém vrcholu, byl směr zahradní architektury, který jakoby podporoval a zhmotňoval základní myšlenky nového filozofického hnutí, romantismu, pronikajícího začátkem 19. století nejen do umění, ale snažícího se i o ovlivnění života. Touto základní myšlenkou byl návrat k přírodním krásám. Je pochopitelné, že snahám po vytvoření nového prostředí v zahradní architektuře, které působilo překvapivými obrazy, vyvolanými hrou světél a stínů, nádhernými scenériemi a širokými výhledy, pocity radosti, uklidnění, úcty a žádoucího „božského“ obdivu v lidské duši, muselo ustoupit geometrické rozložení sadových ploch alejemi, pěšinami a živými ploty, v němž spočíval charakteristický rys francouzské sadové architektury. Anglický sloh si brzy získal oblibu po celé Evropě; o jeho oblibě u nás svědčí v něm provedené sadové úpravy Královské obory, Žehušické obory, parku v Krásném Dvoře, Veltrusech, Hoříně, Mlyňanech a především v Průhonicích, i jinde na venkově. Anglický sloh, v němž byl od konce minulého století upravován i nymburský „Ostrov“, podnítil při jeho úpravách ve dvacátých letech tohoto století i výsadbu cizokrajných dřevin, které – dnes již namnoze vzrostlé – jsou těžištěm dendrologických zájmů široké veřejnosti o tento přírodní celek“ tamtéž, s. 4, 5. Nymburský Ostrov je i důkazem možnosti vhodného skloubení přírody a nutných zásahů činnosti lidí do celkového rázu krajiny: „Stále vzrůstající zájem veřejnosti o tento park a četné posudky odborníků svědčí o tom, že nymburský Ostrov je svým způsobem zajímavým a cenným přírodním objektem, jemuž přísluší co největší ochrana. Během svého trvání prodělal řadu změn; v poslední době přistoupily k nim i některé zásahy technického rázu (např. nevhodně umístěná dětská železnice). Vcelku však můžeme říci, že v hlavních rysech byl park vždy respektován, a to i v době, kdy technické práce, spojené se stavbou zdymadla, vyžádaly si některých nutných zásahů i do porostů. Stalo se tak jedině vzácným pochopením známého vodohospodářského pracovníka inž.dr.tech.h.c. Emila Zimmlera, jehož úsilí vždy směřovalo k přizpůsobení technických zásahů požadavkům krajiny a k uvedení jich ve vzácný soulad s ochranou přírody“ tamtéž, s. 14.

Již z tohoto stručného popisu nymburského Ostrova je zřejmé, že tento přírodní celek skýtá velké množství možností pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase, zejména v rámci vlastivědné, přírodovědné, tělovýchovné a výtvarné zájmové činnosti. Vždy dosáhneme žádoucího propojení vlastní, aktivní a spontánní práce studentů s přírodním prostředím této

lokality. Řešením různých problémů si studenti upevní a rozšíří své dosavadní znalosti a dovednosti. Tímto způsobem je možné nenásilnou formou seznamovat žáky s problematikou vzájemného ovlivňování přírody a naší civilizace, tedy s ekologickou výchovou. Na závěr této části si ještě jednou dovolíme použít slova doktora Šebka: „Nejsou to však jen místa park spravující, na něž se obracíme s prosbou o jeho celkovou ochranu; je přirozenou povinností nás všech věnovat i jemu náležitou pozornost. Je povinností našeho srdce a svědomí neochuzovat kvetoucí keře a stromy o jejich krásu, kterou nás v tomto kousku přírody tak štědře obdarovávají“ tamtéž, s. 14.

3.2 NÁSTIN DĚJIN MĚSTA A REGIONU

Od osmdesátých let 20. století probíhá, zejména v historickém jádru města Nymburka, cílený archeologický výzkum, jehož výsledky nám pomáhají poznávat některé skutečnosti spojené s nejstarším obdobím osídlení této lokality. Mnoho významných nálezů pochází z mezolitu, střední doby kamenné, tedy doby před přibližně 12 tisíci lety. O vzácnosti těchto nálezů na našem území uvádí Hora: „Mezolitických sídlišť bylo objeveno poskromnu, dala by se spočítat na prstech: Tišice u Karlových Varů, Obříství u Mělníka, Nymburk, Ražice u Písku, Smolím u Brna. Na Slovensku byla prokopána významná lokalita v Barce u Košic. Jenže nálezy jsou mnohem chudší než ty, které máme k dispozici z epochy předcházející“ (HORA, 1985, s. 32). Touto předcházející epochou byl paleolit, starší doba kamenná, která zasahuje do počátků života na Zemi.

Počátky osídlování této lokality se zabývají také Černý, Řehounek a Votoupal (1995, s. 2 – 3). Nejstaršími trvalými obyvateli nymburské lokality byli zemědělci z mladší doby kamenné – neolitu. Četné nálezy tehdejší keramiky jsou důkazem o jejich četných kontaktech s jinými zeměmi té doby. V tomto období pravděpodobně vzniklo i první opevněné sídlo chránící zdejší brod přes řeku Labe. Lidé zde pobývali mnohem dříve. V roce 1994 byl nedaleko náměstí odkryt skříňový mohylový hrob s kamenným obložením megalitického typu z pozdní doby kamenné. Jeho stáří je odhadováno na 5 500 let. V něm ležely pozůstatky

kostry muže v mírně skrčené poloze. Podobné nálezy jsou známy ze západní Evropy a z jedné lokality na jihu Moravy. Na tom samém místě byl postupně odkryt i pravěký příkop a s ním spojené pozůstatky vnitřního valu opevnění osady z doby bronzové.

„Mohutná pevnost s centrem na Kostelním náměstí byla vybudována v době bronzové. Hradiště bylo chráněno příkopem, hlubokým 6,5 metrů od současné úrovně a širokým nejméně 15 metrů. Z materiálu vykopaného při hloubení příkopu byl na vnitřní straně nasypán val, jehož horní partie zanikly při pozdější stavební činnosti, kdežto průběh příkopu se dodnes zachoval. Život na hradišti se nezastavil ani v následující starší době železné, ovšem nebyl již tak intenzivní jako dříve. Příchod prvních Slovanů jsme v Nymburce zaznamenali zatím jediným nálezem jámy s typickou nádobou tzv. pražského typu, a to při výzkumu na jižní straně náměstí.“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 2). Díky vhodným klimatickým podmínkám vznikala ve středním Polabí mnohá další, podobná hradiště. „Úrodná rovina kolem řeky Labe umožnila v průběhu staletí vznik a rozvoj zemědělských osad osídlovaných starobylými rody Hronoviců a Markvarticů“ (ŘEHOUNEK, 1995, s. 2). Příchodem slovanských kmenů se uzavírá nejstarší doložené období osídlování tohoto místa.

Dalšímu období se zčásti věnuje Hrabětová (1979, s. 6 – 9). Celé další dění, až do sedmdesátých let 13. století, nepřineslo žádnou výraznou změnu v rozvoji města. Stále se jednalo spíše o osadu s kruhovým půdorysem, v jejímž středu stál kostel, než o město. Jelikož tato osada ležela u brodu přes řeku Labe který hojně využívali obchodníci s dobytkem, tak prý byl její tehdejší název Svin brod. „Labský brod byl součástí staré obchodní cesty, zvané „Žitavská“, směřující naší zemí od severu k jihu – od Mladé Boleslavi na Sadskou a Kouřim. Odtud také vycházely prastaré cesty – jedna proti labskému toku k Libici nad Cidlinou, která pokračovala směrem na Jihlavu a podél Mrliny jiná k bývalému župnímu hradu Havrani“ (tamtéž, s. 6). Součástí této osady se postupně stala i menší obydlená lokalita ležící při ústí řeky Mrliny do Labe. Střed celého osídleného místa byl v místě kde se dnes nachází budova katolické fary na Kostelním náměstí.

I když samotná nymburská lokalita ve svém rozvoji spíše stagnovala nelze se krátce nezmínit o dění v blízkém okolí, kterým se zabývá tamtéž, s. 6 – 10. Jedním z významných mezníků dějin české státnosti je vzestup a pád rodu Slavníkovců, kteří žili ve slovanském sídlišti (pozdějším opevněném hradišti) nedaleko dnešní obce Libice nad Cidlinou. Tato obec leží 14 km východně od Nymburka. Slavníkovci byli v roce 995 n. l. vyvražděni Vršovci na popud jiného tehdejšího mocného rodu – Přemyslovců. Přemyslovci tak násilným způsobem završili proces sjednocování knížectví v Čechách pod svoji vládou. Z rodu

Slavníkovců pocházel i Vojtěch Slavníkovec, který jako jeden z mála libického vraždění unikl. Odešel do Polska na misijní cestu. Na této cestě byl v r. 997 zabit pohanskými Sasy na severu Polska. Tehdejší polský panovník kníže Boleslav I. Chrabrý jeho ostatky od Sasů vykoupil a Vojtěch (sv. Vojtěch) se stal patronem polské země. V Libici nad Cidlinou se v místě tehdejšího slavníkovského hradiště dochovaly základy tehdejšího kostela, jehož vznik je dáván do souvislosti se stavební činností probíhající v době panování německého císaře Oty III. na území Čech v období takzvané otonské renesanční architektury. „Kostel dlouhý 27,7 m, s vnějším rozpětím příčné lodi 20 m a šířkou hlavní lodi 8 m, předčil svými rozměry i současnou svatovítskou rotundu na pražském přemyslovském hradě. Chrám byl vypálen a zničen spolu s celým libickým hradištěm v září 995“ tamtéž, s. 7. Z dalších nálezů uskutečněných náhodně při různých zemních pracích na obou březích řek Labe a Cidliny je doložena existence 26-ti zaniklých takzvaných blatných hradů, které sloužily jako sídla venkovských šlechticů v 11. století.

„Po záhubě Slavníkovců svrchování páni země Přemyslovci rozdělili slavníkovské území na nové správní oblasti – župy. Toto území se stalo součástí Boleslavska a župní úřady byly přeneseny na hrad Havraň, důkladně opevněné místo uprostřed rozlehlých blat při říčce Mrlině (mezi Rašovicemi a Vestcem). Župním hradem byla však Havraň jen do druhé poloviny 13.stol., kdy novým správním centrem kraje se stal přemyslovský hrad v Poděbradech“ tamtéž, s. 8. Poslední zbytky tohoto župního hradu byly zahlazeny na konci 19.století při pracích na regulaci řeky Mrliny. Dnes na jeho místě nalezneme hospodářskou usedlost, která se nazývá Havanskou, ležící 9 km severovýchodně od Nymburka. Hrabětová (1979, s. 8 – 9) píše i o dalších župních hradech v nymburském regionu. Další z nich byl u obce Pňov-Předhradí a jmenoval se Oldřiš. Tento hrad byl také vystavěn krátce po roce 995 n.l. Župní hrady plnily svou funkci více než 250 let až do poloviny 13.století.

Tímto krátkým odbočením jsme se dostali do druhé poloviny 13.století, tedy do doby založení královského města Nymburka. O této události prameny uvádějí: „Zatímco Poděbrady mohou sloužit jako příklad postupně se rozrůstajícího podhradí a poklidného poddanského městečka, byl sousední Nymburk koncem vlády Přemysla Otakara II. velkoryse založen jako královské město a středověká pevnost na Labi. Z písemných pramenů je známo, že na pokyn krále Přemysla Otakara II. v sedmdesátých letech 13.století vyměřoval město královský „advokatur“ Konrád, který byl jistě i lokátorem a budovatelem města“ tamtéž, s. 10. „Název nového města, který se v pramenech poprvé objevuje ve formě ‚Nuendurch‘, tedy Nový hrad, patrně záměrně ukazuje přímou návaznost na starší opevněné místo“ (RAZÍM, 2002, s. 2). „Nymburk – byl původně dvorec kapucínského kláštera. Německý název

Neuenburg se připomíná v latinské listině z roku 1912 v překladu jako „Nová Hora nad Labem“. Holandští osadníci ho nazývali Nvenburch, král Přemysl Otakar II. povýšil osadu v roce 1257 na město a vrátil mu název Niemberg. V roce 1348 se uvádí v listinách jako Nimbung a odtud byl už jen krůček k dnešnímu názvu“ Nymburk.(NAJBRT, 2003, s. 6).

Touto dobou se zabývá i Řehounek (1995, s. 3). Němečtí a holandští kolonisté do města přinesli i znalost a používání nového stavebního materiálu, červených pálených cihel, který zde byl do té doby neznámý. Místní obyvatelstvo používalo do té doby při budování staveb pouze hojně se zde vyskytující opuku. Král Přemysl Otakar II. do města povolal i dominikánské mnichy kteří zde vystavěli klášter, jehož mohutné stěny tvořily část městského opevnění na jižní straně hradeb. Nymburk se tak stal jedním ze soustavy strategicky významných měst která chránila přístupové cesty k srdci českého království, k hlavnímu městu Praze. „O významu Nymburka svědčí městský znak – v červeném poli štítu se nachází bílý dvouocasý lev jako symbol královské moci a cimbuřím zakončená stříbrná věž s otevřenou bránou jako symbol hrazeného města“ (ŘEHOUNEK, 1995, s. 3). Střed původní osady byl na dnešním Kostelním náměstí. Nově vyměřené území města bylo elipsového půdorysu. Na tomto půdorysu vzniklo propojením čtyř původních příjezdových cest zcela nové centrum ve tvaru nepravidelného čtyřúhelníku, dnešní náměstí Přemyslovců. S novou zástavbou tohoto území bylo v první polovině 14. století postupně budováno i městské opevnění, který se ve své publikaci blíže zabývá také Razím (2002, s. 1 – 22). Tvořily jej dva vodní příkopy napájené pomocí jezu labskou vodou a dvojitá hradba. Vyšší hradební zeď z červených pálených cihel byla vystavěna na vnitřním obvodu menšího, vnitřního vodního příkopu (dnešních Malých Valů). Mezi příkopy na takzvaném „parkánu“ pak stála nižší opuková hradební zeď. Pouze nad řekou byl pás hradeb jednoduchý. „Elipsovitý půdorys města se starším sídelním a mladším obchodním centrem na dnešním hlavním náměstí, ohraničený městskou fortifikací a vodními toky, je jednou z nejvýznamnějších památek z období přemyslovské kolonizace“ tamtéž, s. 3. Opevnění bylo poprvé vážně poškozeno v době husitských válek, kdy jej husitská vojska záměrně pobořila aby tak zabránila případnému odklonu nymburských občanů od husitské víry (i když Nymburk stál na straně Husitů). Další ničení městských hradeb nastalo během třicetileté války (1618 – 1648), kdy Nymburk opakovaně dobila saská a švédská armáda. Vojáci těchto vojsk, podle údajů na pamětní desce u bočního vchodu do kostela sv. Jiljí, dne 16. 08. 1634 v tomto kostele pobili všechny zde ukryté nymburské občany včetně žen, dětí a starých lidí. Od té doby je tento vchod, kterým vojáci do budovy vnikli, trvale uzavřen. Poslední část opevnění (Svatojiřská brána a Bobnická brána) zanikla koncem 19.století v důsledků předchozích požárů, po kterých

musela být stržena a zcela rozbořena. Do současnosti se zachovaly oba vodní příkopy a na několika místech zůstaly i zbytky cihlových hradeb, zejména v ulicích Jízdecké a Hradební. Cihly a další materiál z rozbořených hradeb používali v minulosti chudší nymburští občané k výstavbě svých malých domků, které přistavovali ke zbytkům cihlové hradební zdi.

Nejvíce známý a zachovalý je přibližně 160 metrů dlouhý souvislý úsek opevnění z červených cihel včetně šesti obranných věží, z nichž nejznámější je věž Kaplanka, nad řekou Labem. Ten byl v letech 1908 až 1909 zrekonstruován podle návrhu architekta Ludvíka Láblera. „V důsledku válečných pohrom za třicetileté války a dlouhodobého chátrání zanikla horní patra věží až na úroveň koruny mezilehlých úseků hradby, jejichž strmé stříšky naopak až do roku 1905 dobře odolávaly povětrnosti. Tehdy se Nymburští rozhodli tuto celostátně významnou památku obnovit, ale Ludvík Lábler, který rekonstrukci prováděl, nepochopil její původnost. Domníval se, že zakončení hradby stříškou není středověké, a proto na jeho místě vybudoval ochoz s klasickým cimbuřím, věže podstatně zvýšil a zastřešil. Tento postup, který proběhl i navzdory protestům části tehdejší odborné veřejnosti, patří k nejzajímavějším příběhům dějin české památkové péče. Přesto se pohled na mylně rekonstruovaný úsek opevnění natolik vžil, že si bez něj nelze Nymburk představit“ (RAZÍM, 2002, s. 21).

Význam města vzrostl v době vlády krále Jana Lucemburského (vládl v letech 1310 – 1346), který Nymburk obdařil mnoha výsadami. „Čtrnácté století přineslo městu výsady od krále Jana Lucemburského jako výraz vděku za ukrytí Elišky Přemyslovny, která zde roku 1310 hledala ochranu proti nástrahám Jindřicha Korutanského“ (ŘEHOUNEK, 1995, s. 3). Také jeho syn, král Karel IV. (vládl v letech 1346 – 1378), byl Nymburku nakloněn a přispěl k dalšímu rozšíření vlivu a bohatství města. Období rozvoje trvalo až do začátku třicetileté války. Nymburk byl během této války saskými a švédskými vojsky několikrát dobit, vydrancován a zničen velkými požáry. Město, které bylo jedním z největších a nejbohatších v českých zemích, leželo po skončení války v ruinách. Byl to počátek jeho úpadku. „Císař Ferdinand III. sice v roce 1635 obnovil vydrancovanému Nymburku majestáty, ale k hospodářskému rozkvětu již nedošlo. Novým impulsem rozvoje bylo až vybudování železnice v r. 1870“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL 1995, s. 1). V tom samém roce zahájil výrobu i nový cukrovar, ten již v současné době neexistuje. V roce 1999 se přistoupilo k jeho demolici a dnes na jeho místě stojí supermarket Hypertnova-Albert.

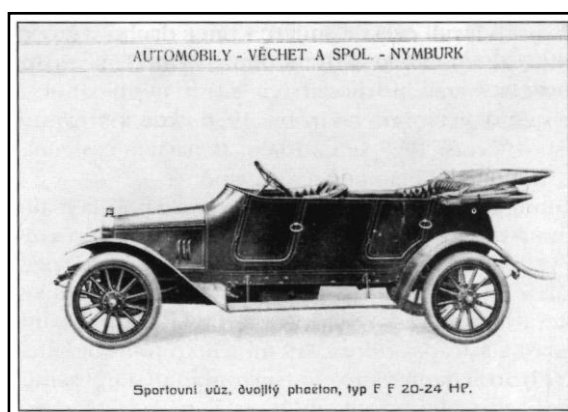
Nymburk byl a je i v současnosti městem železnic, jak o tom píše Černý, Řehounek, Votoupal (1995, s. 4), Fojtík (2001, s. 115 – 122) a Paulů (1964, s. 10 – 190). 27. října 1870 byla uvedena do provozu železniční trať z Kolína do Mladé Boleslavi a o tři roky později (4. října 1873) vyjel po nových kolejích první vlak z Nymburka přes Lysou nad Labem do Prahy.

Výstavba nymburského železničního uzlu dále pokračovala. Jeho hlavním stavitelem byl německý stavitel Ing. Vilém Hellwag. Rozvoj železniční dopravy byl provázen celkovým vzestupem dalších průmyslových odvětví. V roce 1872 byla zahájena výstavba Dílen pro opravu železničních vozidel v Nymburce, ve kterých našlo uplatnění 300 pracovníků. Prvním přednostou těchto Dílen pro opravu železničních vozidel byl Rudolf von Mayer. V letech 1885 až 1886 byla postavena pro nové zaměstnance Dílen nová čtvrť menších domků – Kolonie. Postaveny zde byly i čtyři větší domy pro železniční inspektory. Do současnosti se zachovaly všechny čtyři inspektorské domy, několik původních domků zaměstnanců a budova společné prádelny, která je památkově chráněným objektem. Dnes jsou tyto Dílny, které prošly v sedmdesátých letech 20. století celkovou přestavbou a modernizací, známé pod názvem Železniční opravy a strojírny Nymburk, a.s. Od poloviny ledna 2004 je tento největší nymburský průmyslový podnik v likvidaci.

Dalším významným počinem byla, jak uvádí Čech (1995, s. 5 – 7), stavba nového městského pivovaru zahájená v roce 1895. Pivovar proslavil, jak uvádějí Černý, Řehounek, Votoupal (1995, s. 4), ve své knize Postřižiny (známou i z filmové verze) spisovatel Bohumil Hrabal, který zde prožil své dětství i mládí a v roce 1934 složil na zdejším gymnáziu maturitní zkoušku. Novorenesanční budova nymburského gymnázia byla postavena v roce 1907 podle projektu architekta Ferdinanda Havlíka na nároží ulic Komenského a Resslova. Po svém dokončení byla vyhlášena nejkrásnější školní stavbou v českých zemích tehdejšího Rakouska – Uherska.

V Nymburce se vyráběly, jak uvádí Fojtík (2001, s. 155 – 158), také automobily. Jejich výrobě se věnovaly firmy Josefa Poživila, Františka Hepnera a Vojmíra Věcheta. V roce 1912 vystavovala firma Věchet a spol. na Pražském autosalónu malý automobil s označením DC 10-12 HP. Tento vůz měl jednoduchou otevřenou karoserii a byl poháněn dvouválcovým, vodou chlazeným motorem o výkonu deset koňských sil. V časopise Sport a hry se téhož roku objevil inzerát, který tento vůz propagoval. Majitel této nymburské firmy Vojmír Věchet (1883 – 1953) se vyučil v Hořicích strojním zámečnickem. Přechodně pracoval v Mladé Boleslavi v automobilce Laurin & Klement, kde v letech 1906 – 1908 zkonstruoval své první vozidlo – motocykl s postranním vozíkem. V roce 1910 se osamostatnil a v Nymburce začal vyrábět svá vlastní auta, například čtyřválcový sportovní vůz s označením FF 20 – 24 HP. Úspěšnou činnost malého podniku, který přišel na trh ještě s několika dalšími typy aut přerušila až první světová válka.

Obrázek 2: vůz FF 20-24 HP firmy Automobily – Věchet a spol. – Nymburk

Zdroj: Historie a současnost podnikání na Nymbursku (Městské knihy, 2001 s.335).

Po jejím skončení již svou činnost firma v Nymburce neobnovila a Věchet se stává v roce 1919 společníkem v automobilové firmě Františka Petráška (1877 – 1932), rodáka z Netřebic u Nymburka, v Hradci Králové. Zde se Věchet konstrukčně podílel na stavbě nových automobilů, které se připravovaly do výroby pod značkou PAV a od roku 1919 se vyráběly se pod značkou Start. Vojmír Věchet následně působil na Ministerstvu obrany (pro tuto instituci zkonstruoval malý, jednomístný tank pro zvláštní účely) a od roku 1924 se v Hradci Králové opět věnoval autoopravárenství. „V roce 1925 sestavil prototyp automobilu VAD s jednoválcovým motorem o objemu 500 cm³. O tři roky později vznikl další prototyp, tříkolka nazvaná Derby. K tomuto vozidlu vyrobil Věchet i vlastní dvouválcový motor o objemu rovněž 500 cm³“ tamtéž, s. 155 – 156. Stavba těchto prototypů zcela vyčerpala jeho finanční rezervy a jeho podnikání ovlivnila i světová hospodářská krize. Věchet se stěhuje do Náchoda, kde vyrábí karburátory s označením MIXTT pro motory poháněné těžkými palivy a zabývá se i vývojem speciální hmoty, která svými vlastnostmi připomínala tartan. „V neposlední řadě působil jako automobilový závodník, v roce 1922 např. vyhrál silně obsazený závod Zbraslav – Jíloviště. Na sklonku kariéry byl Vojmír Věchet zaměstnancem autodružstva Náchod. V Náchodě také v roce 1953 zemřel“ tamtéž, s. 156.

Od konce 19. století již začínají novodobé dějiny města Nymburka, které jsou spojeny s rozsáhlou výstavbou nových obytných čtvrtí, sídlišť, průmyslových podniků (Závody oborové mechanizace Nymburk, Obchodní sladovny Nymburk, Peguform Nymburk atd.), obchodů (Jednota-COOP Nymburk, Hypernova-Albert, Lidl, Kaufland, Penny market atd.), sportovišť, komunikací, inženýrských sítí, škol atd. Pokračovaly také další práce spojené s regulací toku řeky Labe, včetně výstavby hydroelektrárny.

Město přečkalo obě světové války v letech 1914 – 1918 a 1939 – 1945 i mnohé další společenské změny a události. Velké množství staveb a dalších vlastivědných zajímavostí známe bohužel pouze z historických obrazů, nebo fotografií. O některých nymburských památkách pojednává následující kapitola

3.3 PAMÁTKY A VLASTIVĚDNÉ ZAJÍMAVOSTI

Obrázek 3: městské opevnění – zrekonstruovaná část

Zdroj: Reprodukce pohlednic města Nymburka, (Městský úřad, 1999-2009).

Některé nymburské památky a vlastivědné zajímavosti (Ostrov, hradby, vodní příkopy atd.) byly již zmíněny v předchozím textu. Následující odstavce jsou stručným popisem pamětihodností města Nymburka, o kterých píše Černý, Řehounek, Votoupal (1995, s. 4 – 22), Řehounek (1995, s. 3 – 7), Poul (1990, s. 4 – 16), Hrabětová (1976, s. 16 – 29), Černý (2001, s. 1 – 8), a Razím (2002, s. 2 – 22):

- **DĚTSKÝ DOMOV** : budova dětského domova z roku 1896 stojí proti budově gymnázia (nároží ulic Komenského a Resslera). Peníze na její výstavbu shromáždil prostřednictvím sbírky nymburský spolek Jednota paní a po svém otevření sloužila tato budova jako městský sirotčinec.

- **DOMINIKÁNSKÝ KLÁŠTE** : tento klášter založili dominikánští mniši, které povolal do nově založeného města ve druhé polovině 13. století král Přemysl Otakar II. Stěny kláštera byly začleněny do městského opevnění a v areálu kláštera byl i chrám Matka Boží Růžencové. Svou velikostí o hodně přesahoval velikost současného největšího nymburského chrámu sv. Jiljí, který stojí na Kostelním náměstí. O velikosti tohoto chrámu svědčí jeho dochovaný presbytář, v jehož venkovním zdivu je vsazena kamenná dělová koule z období třicetileté války. V roce 1786 byl klášter z rozhodnutí císaře Josefa II. zrušen. Po roce 1820 byla v jeho budovách zřízena škola a na místě rozbořené chrámové lodi byla postavena budova nymburské radnice. V roce 1936 přestavěli, s pomocí města Nymburka, místní divadelní ochotníci původní budovu radnici na divadlo (dnešní Hádkovo divadlo). Areál budov bývalého kláštera se rozkládá v blízkosti náměstí Přemyslovců vpravo od lávky pro pěší, která spojuje břehy řeky Labe.
- **EVANGELICKÝ KOSTEL**: byl postaven v roce 1898 v novorenesančním slohu stavitelem Josefem Blechou z Prahy – Karlína. Stavební plány vypracoval brněnský architekt Gottlob Alber. V přízemí kostelní věže je do zdi vsazena nedatovaná renesanční deska s citátem ze Starého zákona.
- **FORTN** : vstup do města umožňovalo dříve pět (dnes již neexistujících) bran (Mostecká, Bobnická, Boleslavská, Velelibská a Svatojiřská) a malá branka fortna. Ta byla postavena druhotně v jižní hradební zdi vedle Kamenného domu na místě větší brány, k níž patrně vedl před rokem 1335 starý most přes Labe. Fortna měla typicky gotický tvar (lomený oblouk) a jako stavební materiál byly použity červené pálené cihly a tesaný pískovec. Právě touto malou brankou vnikali do Nymburka v roce 1634 sasští a švédští vojáci (prý po zradě některých místních obyvatel, kteří jim fortnu sami otevřeli), město vyplenili a pobili všechny obyvatele ukryté v chrámu sv. Jiljí. V roce 1919 byla i tato branka zcela rozbořena. „V době před jejím zánikem v roce 1917 zde bylo možno spatřit zbytek točitého schodiště, lomeně klenutý průchod po jeho boku byl již dílem pozdější úpravy. Existence věže nad průchodem je zachycena v písemných pramenech 16.století“ (RAZÍM, 2002, s. 14). Dnes nám fortnu připomíná malá branka, postavená přibližně o 150 metrů dále, v obnovené části opevnění v místě nad Starou rybárnou.
- **HRADEBNÍ ULICE**: starobylá ulička, která vznikla přistavováním domků méně majetných obyvatel ke hradební zdi, přičemž cihly z rozbořených hradeb tvoří velkou část zdiva těchto domků. Na několika místech (například v místě jejího vyústění do Tyršovi

ulice) jsou zachovány zbytky původního opevnění, které jsou v současné době postupně rekonstruovány.

- **HUSŮV SBOR:** kostel Československé církve husitské postavený v letech 1935 až 1936 ve funkcionalistickém slohu nymburským stavitelem Josefem Šebkem. Autorem projektu byl ing. Josef Petřík z Chocně. Jedinou jeho výzdobu tvoří obraz Poslední večeře Páně od Františka Pojkara z roku 1936 a busta ThDr. Karla Farského od sochaře Jana Znoje. Kostelní varhany, vyrobené firmou E.Š. Petr z Prahy – Žižkova, byly až do roku 1948 umístěny v synagoze v pražském Karlíně.
- **HYDROELEKTRÁRN :** „V letech 1914 až 1923 byly prováděny regulační práce na splavnění Labe za účelem vytvoření plánované vodní cesty Mělník – Jaroměř, s budoucím napojením na zamýšlenou světovou vodní dráhu Hamburk – Mělník – Bratislava – Oděsa. Nedílnou součástí bylo i vybudování zdymadla s hydroelektrárnou a plavební komorou. Architektonický projekt vypracoval arch. František Roith, technický ing. Josef Bartovský, strojnou arch. Nekvasil a ing. Skorkovský“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 18). Elektrickou energii vyrábějí čtyři Francisovi turbíny a jedna turbína Kaplanova, která je jednou z prvních svého druhu v Čechách, a původně byla (od roku 1920) nainstalována v elektrárně v nedalekých Poděbradech. Udávaný roční výkon nymburské hydroelektrárny je 5 000 000 kWh. Při těchto úpravách labského toku vznikl ve své současné podobě a lokalitě již dříve zmíněný přírodní park Ostrov. Zůstalo též zachováno slepé rameno Labe pod rekonstruovaným úsekem hradeb ve formě přístavu. To vše bylo možné díky citlivému přístupu tehdejšího vodohospodářského odborníka, nymburského rodáka a známého představitele Muzejního spolku v Nymburce, pana Ing. Emila Zimmlera, který veškeré práce na regulaci řeky řídil.
- **CHRÁM sv. JILJÍ:** založení chrámu se časově shoduje s dobou založení města Nymburka (kolem roku 1278). Do roku 1618 byl chrám zasvěcen svatému Mikuláši. Jméno stavitele chrámu není známo. Jsou určité domněnky, že jím byl stejný stavitel, který se podílel na budování Chrámu svatého Ducha v Hradci Králové. „Jeho nejstarší částí je presbytář. Svědčí o tom raně gotický jižní portál, který byl původně hlavním vchodem. Bazilikální trojlodí bylo přistavěno na začátku 14. století. V západním průčelí kostela stávaly dvě věže. Severní – cihlová, zvaná červená, vznikla pravděpodobně zároveň se stavbou trojlodí, jižní „bílá“, z pískovcových kvádrů byla vybudována za vlády Karla IV. V polovině devatenáctého století v období purismu dostala nynější podobu se štíhlou jehlancovitou střechou. Červená věž několikrát vyhořela a v roce 1846 musely být pro značné statické narušení zbořena. Interiér chrámu je vybaven z větší části barokně. Hlavní

oltář je dílem F.M. Kotterbauera z roku 1704, velký oltářní obraz neznámého autora představuje sv. Jiljí. Sochařská výzdoba chrámu je převážně dílem Františka Adámka, který je i autorem kazatelny z roku 1770, obrazy Jana Montana, Václava a Josefa Kramolínových, J.J. Heintsche, Ignáce Müllera a Josefa Hellicha. Nejvzácnější uměleckou památkou je kamenná plastika sv. Mikuláše z huti Petra Parlěře (14. století). Severní portál je navěky uzavřen na paměť krvavé události z roku 1634. Tehdy dobili město Sasové, postranním vchodem vnikli do kostela a povraždili zde ukryté obyvatele města, převážně ženy, děti a starce. Kolem chrámu byl původně položen městský hřbitov. Pohřbívalo se zde až do r. 1787, v roce 1821 byl hřbitov zcela zrušen“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 19 – 20). Chrám byl několikrát stavebně upravován. Na jedné regotizující úpravě v letech 1862 až 1866 se podílel známý český architekt a restaurátor Josef Mocker (žil v letech 1835 – 1899), jehož jméno je spojeno se stavebními úpravami mnoha dalších objektů u nás (například dostavba chrámu sv. Víta v Praze, restaurování hradu Karlštejna do jeho dnešní podoby, zámku Konopiště, Křivoklátu, Pražské brány v Praze, kostelů v Kolíně n.l., Plzni atd.) i v cizině. „V letech 1913 až 1918 byl chrám sv. Jiljí arch. Kamilem Hilbertem regotizován a restaurován“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL 1995, s. 20).

- **JÍZDECKÁ ULICE:** domy v této uličce jsou postaveny převážně z cihel původního hradebního zdiva. Svě jméno dostala v době panování Marie Terezie (vládla v letech 1740 – 1780), kdy v místech dnešní secesní vodárenské věže a na nedalekém Rejdišti stávala, dnes již neexistující, dragounská kasárna.
- **KAMENNÝ DŮM :** současná budova soudu stojí v místech kde dříve stával takzvaný „Kamenný dům“, první nymburská „rathůza“ (rychta). Tento dům vždy sloužil králi v době jeho pobytu ve městě. První zmínka o této budově je z roku 1293, kdy ji král Václav II. prodává i s mlýnem a vesnicemi Ortlibovi z Rožmitálu. Ještě v 15. století byl tento dům nazýván hradem. Nejspíše se tedy jednalo o gotickou kamennou a opevněnou stavbu s železnou mříží na vchodu v průčelí, mající svou vlastní věž, který sloužil později i jako zbrojnice. I tento dům byl zničen v době třicetileté války. Na současné budově okresního soudu nám tuto původní stavbu připomínají pouze dvě zachovalá pravoúhlá pozdně gotická okna na její východní straně, která sem byla přenesena ze zbytků původní stavby. V sousedství tohoto domu stával také první měšťanský pivovar postavený v roce 1686 v barokním slohu, kde se pivo vařilo do roku 1898. Poté byla výroba piva přemístěna do nově postaveného pivovaru na levém labském břehu do městské čtvrti Zálabí. Zde se nymburské („postřižinské“) pivo vaří i v současné době.

- **KAMENNÝ MOST:** ve skutečnosti je tento silniční tříobloukový most železobetonový a je technickou konstrukční památkou z roku 1912. Je to první železobetonová mostní stavba v Čechách. Stavbu mostu realizovala pražská firma Ing. Herzána. Tento silniční most nahradil původní most s dřevěnou konstrukcí, který je připomínán v prvních zmínkách o Nymburku. Na dřevěný most se vstupovalo z levé (zálabské), strany Labskou bránou (která zanikla při požáru v roce 1598), a do vlastního města se pak vcházelo bránou Mosteckou (ta byla zničena také požárem, až v roce 1838).
- **KAPLANKA:** původně jedna z mnoha obranných věží vystavěná společně s celým opevněním v letech 1288 – 1305 v době vlády krále Václava II., která byla opravena a dostavěna po skončení třicetileté války (kvádr na dostavěné části má datování 1653). Kaplanka se stala jedinou obytnou hradební věží. Její spodní prostora s jediným malým větracím okénkem sloužila jako vězení. Později k ní byla přistavěna budova nového děkanství. V letech 1908 – 1909 byla Kaplanka, společně s pěti dalšími věžemi a se zachovalým úsekem hradeb nad řekou Labem, zrekonstruována a do osmdesátých let 20. století zde byla umístěna část expozice vlastivědného muzea.
- **KATOVNA a HOŘIC:** v místě rozvojení toků vodních příkopů stála dříve na malém ostrohu vysoká, kulatá hradební věž s názvem Hořice. „Protože v jejím sousedství stávala katovna (dnes domek č.p. 264 podél cesty), byla věž využívána jako těžký žalář a mučírna – odbývalo se zde útrpné tázání. Dokladují to zápisy v tzv. „Smolné knize“ z let 1559 – 1670“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 18). Město Nymburk mělo, mimo dalších výsad a práv, také právo hrdelní. Rozsudky hrdelního práva byly vykonávány na městském popravišti které bylo na levém břehu Labe, přibližně v místech kde ze státní silnice E 38 odbočuje okresní silnice (ulice Pražská) ve směru na Sadskou. Nymburské městské popraviště je zobrazeno, jak uvádí Plavec (2002, s. 4), i na nejstarší dochované vedutě města z roku 1536.
- **KOSTEL sv. JIŘÍ:** renesanční památka z roku 1569, postavená z prostředků získaných od nymburských měšťanů. V roce 1741 byl kostel při vpádu pruských vojsk pobořen a v roce 1820 celý vyhořel. Po opětovné opravě sloužil jako hřbitovní kaple. Přilehlý městský hřbitov byl zrušen v šedesátých letech 20.století.
- **KREMATORIUM:** jedna z mála staveb moderní architektury z roku 1924. Projekt této ojedinělé kubistické budovy vypracoval architekt Bedřich Feuerstein, který pocházel z nedaleké Loučeně, kde jeho otec působil jako správce na panství rodu Thurn Taxisů.

Feuerstein se proslavil několika zajímavými stavbami nejen doma, ale i v cizině (v Japonsku). Známé jsou jeho avantgardní scénografické práce pro Osvobozené divadlo.

- **MLÝN BAŠTA** : obdélníková stavba v klasicistním slohu, která je dnes součástí areálu bývalých Polabských drubežářských závodů, ve čtvrti Drahelice z roku 1783 (tento letopočet je uveden nad vchodem do budovy, první zmínky o ní pocházejí již z 15.století). Ve třech místnostech prvního patra jsou k vidění nástropní malby různých krajín a alegorií od Václava, Antonína a Josefa Mánesů, kteří zde několikrát pobývali v druhé polovině 19. století.
- **MOROVÝ SLOUP** : stojí ve středu náměstí Přemyslovců a byl postaven jako připomínka památky obětí velké morové epidemie, která Nymburk postihla v roce 1713. Jako rok jeho zhotovení je uváděn letopočet 1717. Autorem díla je Jan Jiří Šlanzovský. Na vrcholu sloupu je Panna Marie a v jeho dolní části jsou plastiky představující sv. Josefa, sv. Jiljí, sv. Floriána a sv. Václava.
- **MORZINŮV DŮM** : od počátku 18.století je v tomto domě čp.126, který stojí na rohu vyústění Palackého ulice na náměstí Přemyslovců, lékárna. Zajímavé jsou jeho malované dřevěné barokní stropy v přízemí a barokní vchodová brána vedoucí do Palackého ulice. V letech 1779 a 1786 byl v tomto domě ubytován tehdejší císař Josef II., který Nymburk navštívil v rámci svých inspekčních cest po českých zemích.
- **NÁMĚSTÍ PŘEMYSLOVCŮ** : má tvar nepravidelného čtyřúhelníku. Dříve bylo po celém obvodu lemováno podloubím, kde kupci rozkládali své zboží před vchody do krámů. Požár v roce 1838, při kterém lehla popelem čtvrtina města, způsobil na podloubí značné škody, jenž bylo obnoveno pouze na třech stranách náměstí. Další velký požár v osmdesátých letech 19. století zničil domy s podloubím na straně ke Kostelnímu náměstí. Podloubí na straně směrem k Labi a mnohé další domy, zaniklo postupně v druhé polovině 20. století. V jižní části náměstí stávala renesanční kašna (některé prameny uvádějí, že kašen bylo až šest), která byla napájena labskou vodou pomocí dřevěného potrubí z tehdejší vodárenské věže (dnes má název Turecká věž). Na její dřevěné přívodní rouře prý odpočíval pruský král Fridrich Veliký, který Nymburkem projížděl po své porážce v bitvě u Kolína v červnu roku 1757.
- **PODLOUBÍ** : ještě na počátku 20. století lemovalo původní podloubí téměř celý obvod náměstí. Do dnešních dnů se zachoval pouze jeden jeho oblouk v západním rohu náměstí, v přízemí původně barokního měšťanského domu čp.171, který pochází z druhé poloviny 17. století.

- **RELIÉF „PŘÍJEZD ELIŠKY PŘEMYSLOVNY“** : tento reliéf připomíná opět krátký pobyt budoucí české královny a matky krále Karla IV. v Nymburku. Zhotovit jej nechal na své náklady v roce 1910 nymburský lékař MUDr. Antonín Brzorád, na průčelí tehdy stavěného domu čp.252 v Palackého třídě. Autorem díla je akademický sochař V. Novák.
- **RENEŠANČNÍ RADNICE** : podle datování v nápisu nad portálem byla postavena v letech 1524 – 1526. Stavbu provedli italští stavitelé Martin Vlach a Jan de Giorgi (potomci druhého z nich v Nymburce stále žijí). Budova měla bohatou výzdobu a její věž s hodinami byla osazena zvony. Saská vojska tuto budovu v letech 1631 a 1634 poničila a v roce 1639 ji opět zničila, při svém vpádu do Nymburka, vojska švédská. Radnici ničily i požáry v letech 1686 a 1838. Její budova byla sice znovu opravena, tato oprava byla provedena velmi nešetrným způsobem. Podloubí v dolní části bylo zazděno, okna zmenšena a štít byl omítnut. Až celková rekonstrukce v roce 1936 podle návrhu architekta Slámy uvedla budovu radnice zpět do jejího původního stavu. Nyní můžeme obdivovat její okna s pískovcovým profilovaným ostěním, hlavní portál, městské znaky v průčelí, obnovené podloubí, pískovcové plastiky i vnitřní křížovou klenbu. Na nároží budovy ve výši prvního patra je bronzová plastika znázorňující svatého Václava od Břetislava Bendy a v její vstupní hale, které dominuje mohutný zděný středový sloup nesoucí celou klenbu haly, je jeho další dílo – socha českého lva držícího v předních tlapách nymburský městský znak.
- **SOKOLOVNA** : budova s novorenesančním průčelím v Tyršově ulici z roku 1898 realizovaná podle projektu arch. J. Žáka z Prahy nymburským architektem E. Prücknerem. Sgrafitová výzdoba čelní fasády je dílem profesora J. Špillara. Postavy v její horní části zobrazují Svornost, Volnost, Sílu, Statečnost a Vědu. Dne 16.03.1902 zde přednesl prof. T. G. Masaryk přednášku o Karlu Havlíčku Borovském. V roce 1928 byla k Sokolovně přistavěna budova městského kina.
- **SOCHA sv. JANA NEPOMUCKÉHO** : jejím autorem je významný barokní sochař Jan Brokof (1652 – 1719), který ji zhotovil v roce 1696 na objednávku nymburského měšťana Samuela Benáckého. Na soklu sochy je vytesán monogram SAB (písmeno A je začátečním písmenem jména měšťanovi manželky). Socha stojí na pravém labském břehu, ve zbytku niky dnes již zbořeného domu čp.272, vpravo od silničního mostu směrem od náměstí Přemyslovců. Jedná se o velmi vzácnou barokní památku.
- **STARÁ RYBÁRNA** : v roce 1737 postavil místní rybář Jiří Bolen „nepatrný domek na břehu labském“. Ještě předtím stávala na tomto místě rybárna „divišovská“, která je

připomínána od 16.století. Podle pověsti Jiří Bolen domek postavil v místě kde v roce 1310, po překonání řeky Labe, vystoupila z prámu na břeh Eliška Přemyslovna, dcera Václava II., která se do Nymburka uchýlila v doprovodu Jana z Wartenberka a jeho družiny před intrikami svého švagra Jindřicha Korutanského. Po svém návratu do Prahy si Eliška Přemyslovna vzala za manžela o čtyři roky mladšího Jana Lucemburského.

- **STARÉ DĚKANSTVÍ** : tato budova se nachází na Kostelním náměstí. Její vstupní portál je datován rokem 1792 a byla postavena v zadním traktu děkanství původního, které bylo zničeno v roce 1631 saským vojskem. Uvnitř budovy můžeme vidět takzvanou černou kuchyň, patrové gotické sklepy a původní studnu. Vchod do objektu z Kostelního náměstí je zachovalou barokní brankou. Při vnitřní zdi nádvoří jsou umístěny některé cenné náhrobky ze zrušeného hřbitova u kostela sv. Jiří. Na Kostelním náměstí stojí také několik původních měšťanských domů v barokním slohu.
- **SYNAGOGA** : v zahradě dnes již neexistujícího židovského domku čp.153 v Eliščině ulici postavil nymburský stavitel Antonín Červený v rozmezí let 1891 až 1892 synagogu v kombinaci novorománského a maurského stavebního slohu. Původní stavba byla na svých nárožích ukončena cibulovitými báními. Další přestavbou zcela ztratila svůj charakter. Židovská obec v Nymburce postupně zanikla v průběhu druhé světové války (1939 –1945). Tím přestala tato budova plnit svůj původní účel. Od roku 1957 je zde umístěna vlastivědná a železniční expozice místního muzea. Jedním z jeho vzácných a zajímavých exponátů je monumentální lunetový obraz „Poddání Nymburka L.P. 1421 Bohu a Pražanům“, který v roce 1934 namaloval na objednávku nymburské spořitelny, kde byl obraz původně umístěn, malíř Alfons Mucha. Nějaký čas tato vzácná luneta zdobila kovovou protipožární oponu místního Hálkova divadla.
- **TURECKÁ VĚŽ** : první vodárenská věž z roku 1597 v renesančním slohu je i zajímavou technickou památkou. Má nepravidelný osmiboký půdorys a na její kopulovité střeše je lucerna zakončená zlatou betlémskou hvězdou. Labská voda byla do věže čerpána pomocí lopatkového kola ze sousedního mlýna a z věže tekla samospádem dřevěným potrubím do několika městských kašen. V provozu byla až do r.1914.
- **VODÁRENSKÁ VĚŽ** : secesní stavba architektů J. Polívky a Vl. Hrázského z roku 1904. V letech 1945 a 1993 byla rekonstruována a je stále v provozu. Věž je jednou z výškových dominant města. Rozhodnutím Ministerstva kultury ČR ze dne 17.02.1993 byla vyhlášena kulturní památkou.

Tím končí krátký výčet nymburských památek. Není vyčerpávající a bylo by možné dále pokračovat: pomníky, sochy, pamětní desky, zajímavé měšťanské domy a další zajímavosti.

3.3.1 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

Nymburk má nejen památky, ale má i své významné rodáky a obyvatele. O několika nejvýznamnějších, jak o nich píše Černý, Řehounek, Votoupal (1995, s. 4 – 22), Řehounek (1995, s. 3 – 7), Čech (1995, s. 8) a Černý (2001, s. 1 – 8), jsou následující odstavce. Nebylo by vhodné (a ani spravedlivé) snažit se určit jakýsi „žebříček“ osobností, které mají k městu Nymburku nějaký vztah, který by určil pořadí podle jejich významu, či podle zásluh. Následující stránky přinášejí stručný výčet některých osobností jejichž život byl (nebo je) trvale, či přechodně spojen s městem Nymburkem a s jeho okolím. O některých již byla zmínka dříve (česká královna Eliška Přemyslovna, Vojmír Věchet), další následují:

- **Bohunka Špringlová – Bechyňová (nar.1923)** : nymburská rodačka a ilustrátorka. Spolu se svým manželem, českým entomologem RNDr. Janem Bechyněm, již dlouhé roky žijí ve Venezuele. Pomáhala svému muži v jeho práci, zejména při zkoumání čeledi hmyzu s názvem „Mandelinkovití“ (*Chrysomelidea*), do které patří i Bechyněm poprvé v roce 1950 popsaná ryze česká mandelinka nesoucí její jméno: *Chrysolina rufa bohumilae Bechyně*. Ve Venezuele je po tomto českém entomologovi pojmenován i jeden z vysokých štítů tamních hor.
- **Hynek Boček z Kunštátu a Poděbrad** : byl jedním z nejbližších druhů Jana Žižky z Trocnova a strýcem českého krále Jiřího z Poděbrad. Pamětní deska umístěná na budově restaurace Na terase v Palackého ulici je připomínkou místa, kde byl tento šlechtic dne 16.10.1426 ubit nymburskou sladovnickou chasou: „Po bitvě u Ústí nad Labem se názorově rozešel s Táboři, kteří ho vzápětí tři měsíce obléhali na Poděbradech. Hrad nedobili. Hynek Boček chtěl Nymburské potrestat za spojení s tábořským vojskem.“

Vjel za ranní mlhy pouze v doprovodu svého písaře do Bobnické brány s úmyslem pobít nepočetnou obranu a zmocnit se města. Branní však za smělym jezdcem spustili mříž a oddělili jej tak od ozbrojeného doprovodu. Sladovnická chasa nabírající v hradebním příkopu vodu Bočka ubila k smrti“ (ČERNÝ, ŘEHOUNEK, VOTOUPAL, 1995, s. 7 – 8).

- **JUDr. Tomáš Černý (1840 – 1909)** : nymburský rodák, spoluzakladatel českého Sokola, od roku 1871 člen pražského zastupitelstva, poslanec Českého sněmu (1882 – 1885) a starosta pražského Sokola (1872 – 1882).
- **Bohuslav Matěj Černohorský (1684 – 1742)** : hudební skladatel období baroka, který působil nejen v českých zemích, ale i v daleké cizině. V Itálii byl učitelem houslisty a hudebního teoretika Giussepa Tartiniho. Italové ho nazývali Padre di Boemo. V místě jeho rodného domu na náměstí Přemyslovců dnes najdeme velkoobchod potravin Eliška. Na zdi její budovy nám tohoto světově známého Čecha připomíná pamětní deska.
- **Bohumil Hrabal (1914 – 1997)** : spisovatel, který prožil své dětství a mládí v nymburském pivovaru, kde jeho otec František vykonával v letech 1919 až 1929 funkci národního správce. Inspirací k mnoha jeho knihám (*Postřižiny, Krasosmutnění, Harlekýnovi milióny, Městečko, kde se zastavil čas*) byli nejen obyvatelé Nymburka, ale také svérázná osobnost jeho strýce Pepina. Jeho díla jsou známa i z filmového zpracování. Mnoho času trávil Bohumil Hrabal ve své chatě v nedaleké obci Kersko. Z prostředí života v této obci čerpal ve své knize *Slavnosti sněženek*, která byla také zfilmována. Tomuto významnému spisovateli je věnována velká část expozice nymburského muzea a v areálu nymburského pivovaru nám Bohumila Hrabala připomíná pamětní deska, která je podle jeho přání, umístěna „ve výšce kam čurají psi“.
- **František Hrnčíř (1866 – 1928)** : v Nymburce působil jako učitel v letech 1901 až 1910 na základní škole v Komenského ulici vedle gymnázia. V roce 1892 spoluzakládal první literární sdružení učitelů, které se jmenovalo *Dědictví Komenského*. František Hrnčíř byl propagátorem moderních pedagogických metod a vydavatelem vzdělávací, odborné pedagogické a didaktické literatury. Pod pseudonymy Figulis a Drnkačka psal knihy pro děti a mládež, fejetony a historické povídky. Nad vchodem do budově základní školy, kde působil nám jeho osobnost připomíná pamětní deska.
- **Bratři Kramolínové** : malíři Václav (1733 – 1799) a Josef (1730 – 1802). Václav je autorem mnoha chrámových obrazů a fresek, například v Chrámu Panny Marie ve Staré Boleslavi) a jeho nejznámějším dílem je iluzivní dekorace v Chrámu sv. Mikuláše v Praze. Josef Kramolín, člen cisterciáckého řádu, je také velmi známým autorem kostelních

fresek, například v kostelech v Třebechovicích pod Orebem, v Kolíně, v Oseku a ve Štětí.

- **Božena Němcová (1820 – 1862)** : tato známá spisovatelka (nejznámější je její kniha *Babička*) pobývala v Nymburku v letech 1848 – 1850. Po revolučních událostech roku 1848 byl její manžel Josef Němec za trest pro svůj aktivní a vlastenecký postoj přeložen z Domažlicka, kde pracoval jako finanční komisař, do Nymburka. Město mělo v té době pouze 342 domů a žilo zde necelých 3 000 obyvatel. Společenským jazykem místních měšťanů byla němčina. V době svého pobytu bydleli manželé Němcovi v domě stojícím v Parku Svobody na nároží ulic Boleslavská a Velké Valy. Dnes před tímto domem stojí štíhlý kamenný hranol z roku 1927 s pamětní deskou a bustou spisovatelky. Božena Němcová se s místním prostředím nikdy nesžila, o čemž svědčí její povídka *Kávová společnost* ve které se vysmívá způsobu života manželek nymburských měšťanů. Ty spisovatelku, pro její emancipační snahy, mezi sebe nikdy nepřijaly. Proto Němcová trávila poměrně mnoho času cestami po okolních obcích. Navštěvovala statek Horušických ve Vestci a evangelické fary v Hořátvi, Bošíně a ve Chlebích. Některé nápady a náměty získané v době svého pobytu v Nymburku se později promítly do povídky *Divá Bára*. V povídce se objevuje jméno nedaleko ležící obce Vestec (9 km) a námět této povídky (doplněný fantazií) může pocházet z městečka Loučeň (12 km), neboť podobný příběh se strašidlem je popsán v kronice loučeňských poštovníků Dragounů. Také v povídce *V zámku a podzámčí* lze také nalézt mnoho shodných skutečností s prostředím loučeňského zámku.
- **Jan Seidel (1908 – 1998)** : narodil se v budově hlavního vlakového nádraží a patřil mezi nejvýraznější osobnosti české poválečné hudební kultury. Těžištěm jeho tvorby byla hudba vokální (například píseň *Vonička* známá v podání Nadi Urbánkové, nebo sbor *Balada o nenarozeném dítěti* podle básně Jiřího Wolкера). Je autorem mnoha symfonických básní, filmové a scénické hudby. Ještě v době okupace (1939 až 1945) upravil a vydal v několika sbírkách (*Zpěvy domova, Národ v písni* atd.) mnoho stovek národních písní. Spolupracoval s divadlem E.F. Buriana a s pražským rozhlasem. Od padesátých let se politicky angažoval. Z tohoto období pocházejí jeho písně *Kupředu levá* a *Zpěv svobody*. V roce 1945 byl jmenován ředitelem Gramofonových závodů. Několik let stál v čele opery Národního divadla v Praze a mnoho sezón řídil výbor hudebního festivalu Pražské jaro.
- **Otakar Theer (1880 – 1917)** : rodák z obce Černovice na Ukrajině, který prožil své dětství v nymburském domě čp.172. Byl žákem profesora T.G. Masaryka a již jako

student publikoval pod pseudonymem Otto Gulon v *Salonu odmítnutých* a v *Lumíru*. V *Literárních listech* spolupracoval s F.X. Šaldou. Z jeho tvorby lze uvést například: *Háje, kde se tančí*, *Všemu navzdory* a dramatickou báseň *Faethón*.

- **Jan z Wojkovicz (1880 – 1944)** : vlastním jménem Jan Nebeský. Narodil se v budově dnešního městského úřadu v Palackého ulici. Byl jedním z básníků vrcholného období dekadence. Vyšel z okruhu *Moderní revue*, dále přispíval do mnoha literárních časopisů, zejména do *Lumíru*. Vydal šest sbírek básní a několik drobných psychologických próz. Od roku 1907 byl trvale upoután na lůžko. Zemřel v Satalicích.
- **Dr. Ing. Emil Zimmler (1863 – 1950)**: přednosta vodohospodářského oddělení Ministerstva veřejných prací Československé republiky. Velkou mírou se podílel na regulačních úpravách koryta řeky Labe. I po svém odchodu do důchodu v roce 1924 byl ještě mnoho let významnou osobností místního veřejného života a v roce 1928 se stal předsedou Muzejního spolku v Nymburce. Místnímu muzeu ve své závěti odkázal nejen obsáhlou rodinnou knihovnu, kterou shromažďovali jeho předci po mnoho generací, ale i svoji vlastní obsáhlou písemnou pozůstalost se stovkami zveřejněných i rukopisných prací.

Ve výčtu osobností spojených s městem Nymburkem a s nymburským regionem by bylo možné pokračovat: známý český písmák **František Jan Vavák (1741 – 1816)** rychtář z nedalekých Milčic u Peček (11 km od Nymburka), nymburský rodák **Antonín Janoušek (1877 – 1941)** známý hlavně z dřívějších učebnic dějepisu jako předseda vlády Slovenské republiky rad (16.06. – 07.07.1919) a mnoho dalších. Na úplný závěr této části ještě připomenou jména několika dalších Nymburáků, kteří jsou jistě blízcí i dnešní mladé generaci:

- **Miroslav Macháček (1922 – 1991)**: divadelní, filmový a televizní herec, od roku 1959 také režisér Národního divadla v Praze. Známy je z filmů *Skalpel, prosím*, *Ďáblova past*, *Obžalovaný* a *Vražedné pochybnosti*.
- **Roman Musil (nar.1971)**: narodil se v Teplicích, ale od svých tří let žije v Nymburku, spasticky postižený sportovec a reprezentant České republiky. Je dvojnásobným mistrem světa z roku 1998 v cyklistice handicapovaných sportovců, vítězem ve vrhu koulí a v hodů oštěpem z Letních paralympijských hrách v Sydney v roce 2000, mistrem světa z roku 2001 ve vrhu koulí a v hodů oštěpem, mistrem světa ve vrhu koulí a druhým v hodů diskem na červencovém mistrovství světa ve Francii v roce 2002. Byl vyhlášen nejlepším spasticky postiženým sportovcem České republiky roku 2002.

- **Ivan Hašek** (nar.1963): fotbalista, reprezentant České republiky, hráč Sparty Praha, rakouského Racingu Strasbourg a japonských týmů Sanfrence Hirošima a Ichihara. Působil jako trenér české fotbalové reprezentace a byl také generálním sekretářem Českomoravského fotbalového svazu.
- **Radek Bejbl** (nar.1972): fotbalista, reprezentant České republiky, hráč pražské Slavie, španělského týmu Atlético Madrid a francouzského Lens.
- **Petr Fuksa** (nar.1969): reprezentant České republiky ve veslování, mistr světa z roku 1998.
- **Bratři Zdeněk** (nar.1931) **a Bohuslav** (nar.1934) **Rylichovi**: oba jsou bývalými reprezentanty republiky v košíkové.
- **Petr Říha** (nar.1953): akademický malíř a výtvarník, žák prof. Felcmana, známý zejména svými tapisériemi a zajímavými uměleckými díly z ledových kvádrů, které vytváří na mezinárodních setkáních výtvarníků. Ve švédském městě Kiruna získal v roce 2000 titul mistra světa ve sněhové sochařině.

3.4 ZNÁMÁ MÍSTA,VLASTIVĚDNÉ ZAJÍMAVOSTI A OSOBNOSTI NYMBURSKÉHO REGIONU

Město Nymburk nelze vidět pouze jako místo samotné, neboť je propojeno, a to nejen v současnosti, ale i ve své minulosti, mnoha událostmi, osobnostmi a památkami ve svém okolí.

Žáci naší školy mají často dotazy týkající se nejenom města Nymburka, ale celého regionu. Je to dáno i skutečností, že budova domova mládeže je jednou z výškových dominant

města (její výška je 55 metrů) a při dobré viditelnosti lze z horních pater vidět nejen blízké okolí (například města Poděbrady, Pečky, Kolín, Lysou nad Labem a Rožďalovice), také část Krkonoš, Ještěd, hrad Bezděz i komín a chladicí věže chvaletické elektrárny. Z tohoto důvodu připojuji několik odstavců o blízkém okolí města jak o něm píše Mareček (1998, s. 22 – 129), Řehounek (1995, s. 3 – 7), Hrabětová (1979, s. 9 – 82), Kopřivová (2002, s. 16 – 73) a Hrabětová (1976, s. 57 – 77).

- **PODĚBRADY** : původně malá osada nedaleko brodu přes řeku Labe, která nesla název *Pode Brody* (odtud i jméno města Poděbrady) a nedaleko od ní, na opukové skále nad Labem, zčásti ještě dřevěný hrad postavený kdysi, dnes již neznámými, majiteli tohoto území. V době vlády Přemysla Otakara II. byla původní dřevěná stavba přestavěna do roku 1262 na poměrně vzácný typ kamenného, silně opevněného vodního hradu. Tento hrad je považován za rodiště českého krále Jiřího z Poděbrad. **Jiří z Poděbrad** (1420 – 1471) byl posledním, opravdu českým králem. Již jako patnáctiletý se zúčastnil bitvy u Lipan (v roce 1434), kde stál na straně panské jednoty. Později vykonával, za tehdy nezletilého Ladislava Pohrobka (1440 až 1457), funkci správce českého království a po Ladislavově smrti byl v roce 1458 zvolen rozhodnutím husitských i katolických stavů českým králem. V době jeho vlády došlo ke konsolidaci ekonomiky české země, kterou vyvedl z mezinárodní izolace. Jiří z Poděbrad upevňoval náboženskou snášenlivost a byl iniciátorem projektu spolku evropských křesťanských panovníků, kteří by své případné spory řešili mírovou cestou. Tento spolek měl mít společný Soudní dvůr a jeho vrcholným orgánem měla být Rada panovníků. Zemřel přirozenou smrtí v době války, proti uherskému panovníkovi Matyáši Korvínovi a domácí katolické šlechtě. Jiří z Poděbrad je pohřben v hrobce českých králů v Chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Poděbradskému náměstí vévodí nejen zámek, ale také jezdecká socha Jiřího z Poděbrad odhalená v roce 1896. Jejím autorem je sochař **Bohuslav Schnirch** (1845 – 1901). Dnes jsou Poděbrady hlavně známé středočeské lázně. První pramen zdejší minerální vody byl navrtán v roce 1905 na vnitřním nádvoří poděbradského zámku (v hloubce 96 metrů) v místě, které označil německý statkář a vášnivý proutkař **K. Büllow** při své návštěvě u posledního majitele zámku **Arnošta Filipa Hohenlohe**.
- **ÚMYSLOVICE** : malá obec ležící 7 km severně od Poděbrad. Na zdi zdejšího kostela sv. Linhartu najdeme pamětní desku která připomíná, že zde má svůj hrob vynálezce francouzského těsnopisu **Jean Felicite Coulon de Thevenot**, který zemřel v roce 1813

v nedaleké Šabatě u Kout, kam se dostal jako válečný zajatec v době napoleonských válek. Narodil se v Paříži v roce 1754.

- **ROŽĎALOVICE** : městys ležící 16 km severovýchodně od Nymburka s barokním zámekem, jehož průčelí a prostranství před hlavní budovou zdobí sochy od M.J. Brokoffa. Do českých dějin se výrazně zapsali dva místní rodáci: **Gustav Adolf Lindner** (1828 – 1887) a **Jiří Melantrich z Aventina** (1511 – 1580). První z nich byl po 158 letech od úmrtí Jana Ámose Komenského (1592 – 1670) opět velkou osobností české pedagogiky. Svým dílem přispěl k jejímu přeorientování od tuhého Herbart ismu k moderním evropským směrům, které spojil s domácí tradicí vyučování. Lindner studoval na gymnáziu v Mladé Boleslavi a absolvoval dvouletý seminář v Litoměřicích. V Praze vystudoval filozofii a právo. Poté působil jako středoškolský profesor na piaristickém gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou a na gymnáziu v Jičíně, kde Lindnera v roce 1855 udal místní katecheta Leopold Kotrbec (pro jeho liberalismus a údajnou neúctu k církvi i k mocnářství). Lindner byl proto přeložen do slovinské Celje, kde strávil 16 let v polovičním vyhnanství. V Celji napsal knihu *Záhada štěstí (Problem des Glücks)*, která je polemikou proti dogmatu o papežské neomylnosti. Po svém návratu byl v roce 1871 byl profesorem na gymnáziu v Prachaticích a v roce 1872 byl jmenován ředitelem českého Učitelského ústavu v Kutné Hoře. V roce 1882 se Gustav Adolf Lindner stává prvním profesorem pedagogiky na obnovené Karlově Univerzitě v Praze. Profesorem se stal až na třetí pokus, dvakrát se o získání tohoto místa pokoušel neúspěšně. G.A.Lindner byl velkým obdivovatelem Komenského humanity a věnoval se pedagogice jako vědnímu oboru. Zastával názor, že učitel potřebuje vysokoškolské vzdělání, aby byl schopen řešit různé pedagogické a výchovné problémy. Několik generací českých učitelů čerpalo své první pedagogické poznatky z jeho knih *Obecné vychovatelství* a *Všeobecné vyučování*, které vyšly v mnoha vydáních. Až rok po jeho smrti vydává, v roce 1888 v Roudnici nad Labem, jeho žák J.Klika z jeho pozůstalosti nejvýznamnější Lindnerovo dílo *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*. Druhý z rožďalovických rodáků, **Jiří Melantrich z Aventina** se původě jmenoval **Jiří Černý**. Je znám také pod jménem **Černovlásek Rožďalovský**. Přídomek Rožďalovský on sám používal po celý život, čímž projevoval svůj vřelý vztah k tomuto městečku. Byl faktickým zakladatelem tradice české krásné literatury. Po dokončených studiích v Praze, na protestantské univerzitě ve Wittenberku a po krátkém pracovním pobytu ve známé Frobeniově tiskárně v Basileji působí doma v Čechách, zpočátku jako společník tiskaře Bartoloměje Netolického. Později se osamostatnil, koupil Netolického zavedený podnik se

všemi právy a výsadami a tak získal svoji vlastní tiskárnu. Vydal tiskem více než 200 různých titulů, například *Mattioliho Herbář* (který přeložil Tadeáš Hájek z Hájku) a českou bibli zvanou „*Melantriška*“, která se stala nejrozšířenější knihou té doby. Celkem vydal tiskem na 200 světských a náboženských titulů. V roce 1577 jej za jeho práci povýšil císař Rudolf II. Habsburský (1552 – 1612) do šlechtického stavu s přídomkem „z Aventina“. V tiskařské tradici pokračoval syn Jiří také jeho zeť Daniel Adam z Veleslavína (1546 – 1599), který byl profesorem Karlovy univerzity. Tohoto místa se vzdal a plně se věnoval pouze vydavatelské činnosti.

- **LOUČEŇ** : malé městečko ležící v krásném přírodním prostředí 12 km severně od Nymburka, kde v nedaleké myslivně „Loučeňce“ postavené v roce 1803 jako altán pro šlechtu, trávil v letech 1871 a 1872 svou dovolenou zakladatel českého Sokola **Dr.M. Tyrš** (1832 – 1884) se svou manželkou. Místní barokní zámek s kostelem, postavený v letech 1704 – 1713 **Arnoštem hrabětem z Valdštejna** podle projektu **F.M.Kaňky**, byl sídlem rodu **Thurn Taxisů**, kteří i dnes patří k vlivným šlechtickým rodům celosvětového významu. „Rod Thurn Taxisů pochází z Itálie, z krajiny Bergamo a svůj původ odvozuje již z 5.století z italského rodu Turianů (della Torre), jehož praotcem byl **Aliprand della Torre**, francký rytíř pocházející z královské rodiny francké, přímo od Karla Velikého a jeho manželky z domu burgunského. Jako první člen rodu se připomíná **Reinorius de Tasso** (Tassis podle Monte Tasso). Hlava rodu vládla tenkrát v kraji mezi Veronou a Milánem. Dávali si platit za ochranu kočárů a cestujících a ve 13.století zavedli vlastní poštovní službu“ (MAREČEK, 1998, s. 77). „Rodina Taxisů (de Tassis) prováděla koncem 15. století poselské služby mezi drobnými státy na Apeninském poloostrově a v Tyrolsku. Císař Maxmilián I. se rozhodl využít jejich služeb v habsburských državách a dohodl se s **Fransem de Tassis** na zřízení pravidelného spojení posly mezi Vídní a většími městy, důležitými pro správu habsburské říše. Od r.1516 zavedl Frans Tassis jízdeckou poštu z Bruselu do Vídně a byl jmenován generálním poštmistrem Taxisové se stali v roce 1512 říšskými knížaty. Do Čech přišli v r.1526 a prvním pražským poštmistrem se stal **Ambrož de Tassis**, bratranec dvorního poštmistra **Antonína de Tassis**, usadil se v Praze v domě na Malé Straně. Cesta posla z Prahy do Vídně tehdy trvala 36 hodin. Když česká komora dlužila thurn-taxiským poštmistrům peníze, došlo k tahanicím a nakonec císař Ferdinand zrušil spojení z Vídně do Prahy. Poštovní služby v Čechách a v Uhrách byly potom okolo roku 1574 svěřeny svobodným pánům z Paárů, kteří po vzoru Thurn Taxisů zajišťovali svými posly spojení Prahy s většími městy. Byli povýšeni do stavu hraběcího. V r.1720 postoupili Párové poštovníctví císařské komoře, čímž bylo

zestátněno“ (MAREČEK, 1998, s. 129). „Thurn Taxisové byli manželskými svazky spojeni s rodem Fürstenberků, který sem přišel ze Švábska (Saska). Kníže *Josef Vilém z Fürstenberka* se oženil s *Marií Annou hraběnkou z Valdštejna*, majitelkou dobrovicko-loučeňského panství. Jejich dcera *Jindřiška* se provdala za bavorského prince *Maxmiliána z Thurn Taxisů* a jejich syn zdědil panství loučenské. Vnuk Josefa Viléma, generál *Karel Boromea kníže z Fürstenberka* se oženil s *Eliškou princeznou z Thurn Taxisů*, dcerou říšského poštmistra v Regensburgu. Ta dala na Loučeni u studánky **Boží vody** postavit pomník svému manželovi, který padl ve válce francouzské r.1779“ (MAREČEK, 1998, s. 129). Taxisové vždy byli (a jsou dodnes) příbuzensky spojeni s mnoha významnými šlechtickými rody (s rody Lobkowiczů, Bořků Dohalších z Dohalic – jejich potomci dodnes žijí v Lysé nad Labem, Kinských a dalšími). „Členové rodu Thurn Taxisů užívali stejný erb jako Thurnové, ale uprostřed ještě kladli znak Taxisů, jímž byl stříbrný jezevec v modrém poli. Mluvící znamení je **věž** – Turm – **Thurn** a **jezevec** – Dachs – **Taxis**. Barvy taxiské jsou červená a modrá“ (MAREČEK, 1998, s. 78). Za své životní partnery si členové rodu nebrali pouze šlechtice. Manželkou prince *Louise Thur Taxis – Luigi della Torre Tasso* (1908 – 1985), jemuž patřil rodový velkostatek s pozemky, část lesů a zámek v nedaleké obci Mcely (4 km východně od Loučeně), byla *Fanny Goodyearová* (narozena 18.06.1914, dnes žijící v USA) dcera známého amerického podnikatele, výrobce automobilových pneumatik. Poznali se na lodi Canadian pacific v roce 1938, na které oba podnikali cestu kolem světa. Svatba se konala 18.06.1939 a to i proti vůli jeho dědečka, knížete Alexandra Jana Vincence z Thurn Taxisů. Po svatbě se novomanželé usídlili ve Mcelích, kde se jim v roce 1940 narodil syn *Alexandr*, kterému všichni říkali *Saša* (dnes také žije v USA, je ženatý a má tři děti). Pro spolupráci některých členů této rodiny v době druhé světové války (1939 až 1945) s Němci byl v roce 1945 majetek rodu Taxisů v českých zemích státem zkonfiskován. Je možné uvést i mnohé kladné příklady postojů a chování členů tohoto šlechtického rodu. *Princ Hugo Maxmilián Thur Taxis* (1817 – 1889) se zaslouží o rozvoj místního sadařství (na loučeňském panství bylo v jeho době vysázeno více než 100 000 ovocných stromů) a o výstavbu železničních tratí. „13.ledna 1867 se utvořilo konsorcium pro trať Kolín – Ml.Boleslav, v jehož čele stál princ Hugo. Byl otcem celé myšlenky a stal se předsedou zakládajícího výboru pro stavbu dráhy a své pozemky dával zdarma ve prospěch železnice. Zasedal také v konsorciu Polabské dráhy pro trať Nymburk – Děčín s odbočkou v Lysé n. Labem do Prahy a spolupůsobil při budování tratí Nymburk – Jičín (1880 až 1883). Přičinil se o vybrání Nymburka za středisko železnic“ (MAREČEK, 1998, s. 88).

Eleonora Thurn Taxis (1818 – 1898) dala v roce 1885 postavit na Loučeni chudobinec, jehož provoz sama financovala. **JUDr. Rudolf Thurn Taxis** (1833 – 1904), nazývaný „selský kníže“ se v roce 1892 vzdal svého rodového jména a přijal nové jméno svobodného pána z Troskova. Rudolf Thurn Taxis v roce 1848 bojoval v Praze na barikádě jako člen studentské legie pražských gymnazistů. „Z korespondence Boženy Němcové se dovídáme, že to byl právě Rudolf Taxis, na nějž se od r.1856 obracela ve svých, velmi častých nesnázích. Karla Sabinu vytáhl z činžovních dluhů. V pražském Taxisově paláci v Jámě se scházeli čeští hudební skladatelé, jako Bedřich Smetana, Antonín Dvořák, spisovatelé a básníci Vítězslav Hálek a Karolína Světlá JUDr. Rudolf Taxis byl spolupracovníkem „Národních listů“ a Dr. Riegra při vydání jeho naučného slovníku. V roce 1861 stál v popředí českého národního života. V listopadu 1861 byl zvolen do „Sboru pro zřízení českého národního divadla“ (MAREČEK, 1998, s. 83 – 84). **Princezna Karolína Thurn Taxis** (1846 – 1931) založila na Loučeni v roce 1895 sirotčinec. **Alexandr Jan Vincenc z Thurn Taxisů** (1851 – 1939) byl v roce 1926 (jako 75-ti letý!) na lovu exotické zvěře v Africe, všechny tam získané trofeje věnoval do sbírek Národního muzea v Praze. Alexandr byl také přítelem skladatele **Bedřicha Smetany** (1824 – 1884), který v myslivně v nedalekých Jabkenicích (5 km) prožil od roku 1874 svá poslední léta poznamenaná hluchotou u rodiny své dcery Žofie, která si vzala za manžela zdejšího lesmistra Schwarze. Na loučeňském zámku, jako host Alexandra Thurn Taxise, často vystupovalo první **České kvarteto** (Nedbal, Suk, Vihan a Hoffman), které Alexandr podporoval na jeho zahraničních cestách, a také **Zichovo kvarteto** (bratři Zichové, Černý a Samcin), které Alexandr také podporoval. Hostem knížete Alexandra Thurn Taxise byl známý americký spisovatel **Mark Twain** (1835 – 1910), který knížete navštívil při svém pobytu v Čechách v roce 1889. Třikrát byl hostem loučenských Taxisů také německý básník a spisovatel **Rainer Maria Rilke** (1875 – 1926), který si s manželkou knížete Alexandra Thurn Taxise Marií dopisoval až do své smrti. Taxisové byli zakladateli fotbalu v českých zemích. **Erich princ z Thur Taxisů** (1876 – 1952), jehož manželkou byla **Gabriela hraběnka Kinská**, založil po svém návratu ze studií v Cambridge, v roce 1889 **Zámecké kopací mužstvo** a tím dal v českých zemích základ hře, do té doby u nás neznámé. Znamé pražské fotbalové kluby SK Slávia Praha a AC Sparta Praha byly založeny až v letech 1892 (Slávia) a 1893 (Sparta) ! „V roce 1893 sehrál loučeňský fotbalový klub v Praze za přítomnosti knížete Alexandra svůj první větší zápas s německým klubem Regattou, v nových dresech taxiských barev – modré a červené. Zámecké kopací mužstvo, ze kterého vznikl loučeňský fotbalový klub,

reprezentovalo v letech 1893 až 1895 českou kopanou. Na Loučeni se již v roce 1889 poprvé začal hrát fotbal. Vídeňský sportovní časopis „Wiener Sportzeitung“ tehdy napsal, že Loučeňští jsou po Regatě nejsilnější rakouský klub “ (MAREČEK, 1998, s. 100,101). Erich Thurn Taxis byl také prvním prezidentem **Českého klubu automobilistů**, založeného v roce 1912. Zajímavá je také historie nejslavnější překážky Velké pardubické – **Taxisova příkopu**. „Tato překážka byla zařazena do kursu trati již v r. 1874 pod názvem „Hlavní příkop“. Po prvním ročníku závodu chtěla skupina kolem Emila Fürstenberka překážku zrušit. Oponující stranu zastupoval *Egon Thurn Taxis* (1832 – 1892) a ten všechny přesvědčil slovy: „Vy ani já nebudeme už tuto překážku překonávat a proto není důvod, proč bychom ji měli vyřadit a někomu ulehčovat...“ Název překážky „Taxisův Příkop“, jako výraz uctění památky na toho, kdo ji do pardubických závodů prosadil, byl uváděn až od r.1892“ (MAREČEK, 1998, s. 128). *Louis Thur Taxis – Luigi della Torre Tasso* (1908 – 1985) se po okupaci naší země v roce 1939 nikdy neangažoval ve prospěch německých okupačních vojsk: „Na svém velkostatku Mcely zaměstnával výhradně české úředníky a zaměstnance, a to i přes nátlak německých úřadů, aby se na velkostatku zaměstnávalo co nejvíce Němců. Žádný český zaměstnanec nebyl podobu války propuštěn a nahrazen německým a to ani v době, kdy byla na jeho velkostatku odhalena protistátní skupina a mnoho zaměstnanců bylo zatčeno a vězněno. Luigi della Torre e Tasso o přesídlení za války do USA nežádal. Učinila to jeho manželka, americká státní občanka se synem. Do přesídlení byl pojat z důvodů požadovaných Američany, aby nedošlo k roztržení rodiny. Do USA odjel s rodinou 20.ledna 1945. Po jejich odchodu byl zámek pod ochranou Mezinárodního červeného kříže. Užívala jej jak německá, tak i sovětská armáda, ale nic se neztratilo, ani nepoškodilo. Záslouhou Revolučního národního výboru ve Mcelích byl zámek uchráněn i v bouřlivých revolučních dnech roku 1945. Národní výbor ve Mcelích vyzval majitele velkostatku k návratu do Mcel. Louis Torre Tasso, tak si říkal od r.1945, se vrátil v srpnu 1947 na krátký čas do Mcel, aby připravil návrat své rodiny a obhájil své nařčení ze styku s německými nacisty. Na úřední pozvání dostavil se Louis Torre Tasso 17.12.1947 k Okresnímu národnímu výboru v Nymburce k výslechu, kde se vyjadřoval k nepřesným a lživým obviněním pana Emila Hummela, lesního správce v.v., Ervína Schiffnera, ředitele velkostatku Mcely, jeho manželky paní Schifferové a účetního Jaroslava Segerta – lidí, kterým v životě nic zlého neučinil a kteří naopak plně využívali výhod ze zaměstnání na velkostatku. Nařčení své osoby ze spolupráce s nacistickými pohlaváry a okupačními úřady vyvrátil jako nepravdivé. V lednu 1948 se vracel na dobu 4 měsíců

do USA, aby se pak vrátil s celou rodinou. Bohužel únorové události roku 1948 rozhodly jinak“ (MAREČEK, 1998, s. 103, 104). Dnes nám rod loučenských Thurn Taxisů připomíná, mimo již zmíněných památek, jejich rodem dříve vlastněná rozsáhlá **jabkenická obora** s dančí zvěří, **rodinná hrobka Taxisů a Cetenských z Valdštějna** (postavená v roce 1831 *Maxmiliánem Josefem princem z Thurn Taxisů*) v obci Sýcina u Dobrovic (10 km od Loučeně) a mnoho lidí jistě zná cukr z dobrovického cukrovaru (založen v roce 1831 jako jeden z prvních cukrovarů v Rakousku *Karlem Anselmem princem z Thur Taxisů*, který žil v letech 1792 až 1844), jehož malé sáčky (5g), distribuované hlavně do hotelů a restaurací u nás i v cizině stále nesou, stejně jako i všechna další balení dobrovického cukru, na svých obalech chráněnou obchodní značku rodu Taxisů, kterou tvoří stylizovaný rodový erb s písmeny **TTD** (Thurn Taxis Dobrovice). Naše studenty zajímá spíše současné dění. Proto uvádíme některé zajímavé, ale málo známé údaje o rodině Thurn Taxisů: „Dnešní majetek Thurn Taxisů v Regensburgu, zámky a pozemky, zejména lesy představují, jak zveřejnil německý časopis „Bunte“ v č. 2 z r. 1969 – hodnotu 5 miliard Euro. Kromě paláce v Regensburgu a letního sídla, zámku zvaného Taxis na vysoké hoře v jižním Německu u vesnice Trugenhofen, vlastní dalších 6 zámků v Bavorsku a Bádensku – Virtembersku. Většina zámků je nepraktická, nedá se vytápět a proto je neprodejná. Jejich údržba stojí ročně 20 miliónů Euro. Rodina má 31 000 ha lesů v Německu, 9 500 ha v Kanadě, na Floridě a Georgii a k tomu 40 000 ha deštného pralesa v Brazílii. Vlastní četné pivovary a restaurace s 4 500 zaměstnanci. Většina firem je však hospodářsky pasivní. Klenoty rodu jsou v Evropě co do hodnoty na druhém místě za pokladem britské královny. Například diadém, který měla princezna Glorie na hlavě v den svatby, patřil popravené francouzské královně Marii Antoinetě. Sídlní palác St. Emmeram v Regensburgu, který dala rodina přestavět v neobarokním stylu ze středověkého kláštera, má 500 pokojů a je rozsáhlejší než Buckinghamský palác v Anglii. Zámek má nejbohatší knihovnu na světě – 225 000 svazků, mezi nimi ručně malované folianty až z 9.století. V knihovně jsou tři středověké atlasy a ty jsou považovány za německé kulturní bohatství. Všechny klenoty a starožitnosti jsou neprodejné. Jsou součástí rodinného majetku. Mohou však vynášet peníze, protože by je banky uznaly jako jistinu a poskytovaly na ně úvěr. Poslední náčelník rodu, vládnoucí kníže *Johannes Thurn Taxis* se oženil teprve v 53 letech s 20-tiletou Glorií, pocházející ze starobylého rodu, nepříliš dobře situovaného. Kníže ji pozval na svůj zámek St.Emmeram v Regensburgu a pak ji vzal s sebou do Amazonie. Po návratu ji požádal o ruku a tak obava, že starobylý rod Thurn Taxisů vymře po meči byla

zažehnána. Od r.1982 rozmnožil rodinný majetek neuvěřitelným způsobem. Podařilo se mu založit vlastní banku. Své choti svěřil správu všech rodinných obchodů. Z mladé kněžny, nosící dříve účesy punk a barvící si vlasy na zeleno nebo oranžovo, se stala manažerka, obklopená mezinárodním týmem finančních poradců. Její manžel kníže Johannes Thurn Taxis trpěl vážnou srdeční chorobou. V říjnu 1990 mu lékaři dávali rok života. Podrobil se proto transplantaci srdce. Po operaci se mu vedlo dobře. V nemocnici to oslavili současně s volebním vítězstvím Helmuta Kohla, který byl velkým přítelem knížete. Brzy se objevily příznaky toho, že tělo nové srdce nepřijalo. Rychle připravili novou transplantaci, ale nenadále zasáhla infekce a tak se Glorie stala jednou z nejbohatších žen na světě. Jako vdova dále bydlí na zámku se svými třemi dětmi, Marií Terezií, Elizabetou a Albertem. Bez souhlasu rodinné rady nesmí prodat nic z majetku. Až její syn dosáhne věku 18 let, stane se vládnoucím knížetem a náčelníkem rodu“ (MAREČEK, 1998, s. 78 – 79).

- **LYSÁ NAD LABEM** : město (8 300 obyvatel) ležící 16 km západně od Nymburka na železniční trati č.231 Kolín – Praha, dnes známé zejména díky místnímu rozsáhlému výstavišti, kde se každoročně koná mnoho různých výstavních i prodejních akcí. Historie Lysé nad Labem je spojena s rodem Šporků. V době třicetileté války (1618 – 1648) osvobodil město od Švédů generál císařské jízdy **Jan Špork** (1595 – 1679), původem sedlák z Vestfálska, který za své služby, a za toto vítězství je dostal od císaře Ferdinanda II. Habsburského (1619 – 1659) darem. Do šlechtického stavu byl povýšen v roce 1647, a v roce 1664 se stal říšským hrabětem. Byl zakladatelem jednoho z nejbohatších šlechtických rodů v Českém království (Šporkům patřil například zámek Kuks ve východních Čechách). Jeho syn, hrabě **František Antonín Špork**, dal městu a místnímu zámku s rozlehlým parkem dnešní barokní podobu. V zámeckém francouzském parku jsou sochy od **Františka Adámka** ze školy **Matyáše Bernarda Brauna** (1684 – 1738). Třináct barokních plastik, jejímiž autory jsou Jan Brokof (1652 – 1719), Matyáš Bernard Braun a František Adámek, zdobí zeď kostela sv. Jana Křtitele nedaleko náměstí. F.A.Špork nechal nedaleko Lysé postavit známý letohrádek **Bon repos**, a v roce 1717 založil obec **Bišičky**, která je zajímavá svým půdorysem, nazývaným „okrouhlice“, jehož typickým znakem je, že štíty a podélné osy všech domů směřují do návsi. Lysá nad Labem je rodištěm dvou významných osobností: orientalisty **Bedřicha Hrozného** (1879 – 1952) a chirurga **Rudolfa Jedličky** (1869 – 1926). **Bedřich Hrozný** rozluštil jazyk Chetitů psaný klínovým písmem a určil jeho indoevropský původ. Podílel se též na nálezu rozsáhlého archivu asyrských (kappadotských) destiček v Turecku v roce 1925. Výsledkem jeho

celoživotního úsilí bylo knižní vydání *Dějiny starého Orientu, Malé Přední Asie, Indie a Kréty* v roce 1949. Pohřben je ve svém rodišti. **MUDr. Rudolf Jedlička** začal jako jeden z prvních na světě využívat v medicíně rentgenového záření, pouhý rok po jeho objevení v r.1895 W.C. Röntgenem. Je zakladatelem české radiologie a léčebné rehabilitace. V roce 1921 provedl první plastiku hrudníku v našich zemích. V Praze založil **Ústav pro válečné invalidy**, a v roce 1913 zakládá, společně s Františkem Bakulem (1877 – 1957) se kterým se později názorově rozešel (Jedlička kladl důraz pouze na chirurgický přístup a Bakule kladl důraz na přístup výchovný), **Ústav pro léčbu a výchovu mrzáků**, dnešní **Jedličkův ústav** v Praze na Vyšehradě. Nedaleko od Lysé nad Labem (4 km) v obci Ostrá je specializované **Muzeum kamen** a své sídlo zde má společnost **Botanicus**, známá svými přírodními produkty a expozicí tradiční české vesnice přímo v areálu této firmy.

- **PŘEROV NAD LABEM** : městys ležící na levém labském břehu přibližně 6 km od Lysé nad Labem u dvou terénních vyvýšenin (Přerovské a Semické hůry) západně od Nymburka. Známy je místní **Skanzen české vesnice** s několika desítkami původních dřevěných staveb lidové architektury z Polabí. V Přerově nad Labem je dále renesanční zámek s osmibokou věží, se zbytky původního gotického zdiva na jeho východním nároží.

4. VÝZNAMNÁ SONDA DO OBLASTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU STUDENTŮ UBYTOVANÝCH V DOMOVĚ MLÁDEŽE CENTRUM ODBORNÉ PŘÍPRAVY NYMBURK

Tato krátká výzkumná sonda je zaměřena na problematiku prožívání a způsobů trávení volného času studentů ubytovaných na domově mládeže střední školy, Centra odborné přípravy Nymburk. Jejím cílem je zpracovat výzkumné šetření tak, aby bylo jeho použití co možná nejširší (pro danou věkovou kategorii) a aby šlo v praxi využít i na dalších středních školách. Vedení školy bylo tomuto záměru příznivě nakloněno, ale požadovalo, aby součástí tohoto šetření bylo i zmapování výskytu a projevu sociálně patologických jevů (konzumace návykových látek, šikana a její formy) v domově mládeže. Tato témata byla do výzkumného šetření zahrnuta. Na základě zjištěných údajů jsme navrhli, v praxi uskutečnili a vyhodnotili jednu konkrétní volnočasovou aktivitu s výchovnou skupinou.

Výčet nežádoucích forem chování a jednání (sociálně patologických jevů) je velmi dlouhý, ale mezi nejzávažnější nežádoucí jevy patří například různé typy závislostí: nikotinismus, alkoholismus, závislosti na nealkoholových látkách – na takzvaných drogách, závislost na hracích a výherních automatech a mnoho dalších. Situace je o to vážnější, že podle zpráv v médiích a také podle vyjádření mnoha odborníků, včetně výsledků četných výzkumů, dochází ke snižování věku osob, které mají s výše uvedenými závislostmi větší, či menší zkušenost. Nejedná se pouze o dospělé osoby (starší 18-ti let), ale první experimenty s návykovými látkami zkoušejí již i některé děti na základních školách.

Je tedy snahou všech, zejména rodičů dětí a pracovníků školských zařízení, hledat různé cesty a účinné prostředky k předcházení těchto jevů. Jednou z forem účinné primární prevence ve školských zařízeních je kvalitní náplň volného času studentů v rámci výchovy mimo vyučování. Jde převážně o každodenní práci se studenty ubytovanými v domovech mládeže, kteří zde tráví velkou část svého volného času, mimo vliv své vlastní rodiny.

4.1 OKRUHY A FORMULACE HYPOTÉZ

Z výše uvedeného vyplývá několik okruhů problémů, které s danou problematikou úzce souvisí:

- 1) Jak tráví v současné době tito studenti svůj volný čas ?
- 2) Jak by oni sami chtěli svůj volný čas naplňovat ?
- 3) Co jim v realizaci jejich přání brání ?
- 4) Bylo by možné uskutečnit některá jejich přání v rámci výchovy mimo vyučování, při využití aktivit spojených s vlastivědnou zájmovou činností ?
- 5) Jak jsou spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit na škole ?
- 6) Jaké mají znalosti, nebo i své vlastní zkušenosti, o látkách způsobujících různé typy závislostí ?
- 7) Pokud nějakou zkušenost mají, tak o jaké látky se jedná ?
- 8) Jakými způsoby se k těmto látkám dostali, kde a v jakém množství je konzumují a získávají ?
- 9) Je na naší škole „šikana“? Pokud ano, jak se konkrétně projevuje ?

Výsledky tohoto výzkumného šetření budou platné pouze pro danou školu. Lze předpokládat, vzhledem k jisté univerzálnosti základního souboru s poměrně vysokou mírou pravděpodobnosti, že získané údaje budou do jisté míry platné i pro celou současnou mladou generaci (15 – 18 let), hlavně pak pro studentky a studenty studující na středních školách obdobného typu. Předpokládali jsme také, že v odpovědích respondentů (zejména na otázky, které se vztahují k jejich představách o možných způsobech trávení volného času) budou obsaženy i možné náměty pro náplň volného času, se vztahem k vlastivědné zájmové činnosti. Na základě uvedených okruhů problémů a podle některých informací často prezentovaných v médiích jsem stanovil jedenáct pracovních hypotéz:

H1 : Předpokládáme, že nejvyšší zastoupení, v oblasti současných způsobů trávení volného času studentů ubytovaných v domově mládeže, bude mít sledování televize a práce na počítači (včetně hraní her).

Pávková (1999, s. 16) uvádí, že těmito činnostmi tráví nejvíce volného času již žáci osmých tříd základních škol. Jako jedinou každodenní volnočasovou činnost uvádí sledování televize i Sak (2000, s. 135).

- H2 : Předpokládáme, že aktivnímu sportu se ve svém volném čase věnuje každý třetí student ubytovaný v domově mládeže.**
tamtéž, s. 142 uvádí u aktivit souvisejících s aktivním sportem index 3,27 (pro věkovou skupinu 15 – 18 let).
- H3 : Předpokládáme, že aktivnímu sportu se věnují více chlapci než dívky.**
Pojmem „více“ znamená, že aktivnímu sportu se věnují, vyjádřeno v procentech, spíše chlapci, než dívky. U chlapců je také aktivní přístup ke sportu mnohem pravděpodobnější, než u dívek.
- H4 : Předpokládáme, že více než pětina studentů ubytovaných v domově mládeže se ve svém volném čase občas „nudí“.**
„Nudou“ máme na mysli tu skutečnost, že volný čas, nebo jeho určitá část, není naplněna nějakou činností, ani záměrným odpočinkem atd.
- H5 : Předpokládáme, že více než třetina studentů ubytovaných v domově mládeže by ve svém volném čase ráda cestovala.**
Sak (2000, s. 156) uvádí, že cestování je jednou z forem náplně volného času každého čtvrtého maturanta.
- H6 : Předpokládáme, že hlavní překážkou pro realizaci jejich přání v oblasti volnočasových aktivit je nedostatek peněz.**
Pávková (1999, s. 197) uvádí, že o hlavních prázdninách zůstává více než polovina dětí školou povinných doma, přičemž hlavním důvodem je nedostatek peněz potřebných na zaplacení různých prázdninových pobytů určených dětem.
- H7 : Předpokládáme, že více než třetina studentů ubytovaných v domově mládeže pravidelně konzumuje alkoholické nápoje.**
Nešpor, Csémy a Pernicová (1996, s. 146) uvádějí, že alkohol pije pravidelně (alespoň 1x týdně) celkem 37,3 % mladých lidí ve věkové kategorii 16 let.
- H8 : Předpokládáme, že více než polovina studentů ubytovaných v domově mládeže jsou kuřáci.**
Nešpor, Csémy a Pernicová (1996, s. 146) uvádějí, že kuřáků je ve věkové kategorii 16 let celkem 50,1 %. Za kuřáka považují i toho, kdo kouří příležitostně, nepravidelně, nebo občas.
- H9 : Předpokládáme, že kuřáků je více mezi chlapci.**
Nešpor, Csémy a Pernicová (1996, s. 146) uvádějí, že kuřáků (chlapců

ve věku 16 let) je 30,1 %.

H10 : Předpokládáme, že více než polovina studentů ubytovaných v domově mládeže má již osobní zkušenost s nějakou nealkoholovou látkou, mimo nikotinu, která způsobuje závislost (s „drogou“).

Nešpor, Csémy a Pernicová (1996, s. 146) uvádějí, že osobní zkušenost s těmito látkami má 44,6 % šestnáctiletých.

H11 : Předpokládáme, že i na naší škole se vyskytuje „šikana“.

Kolář (2001, s. 18 – 19) uvádí, že v podstatě není škola, kde by se tento nežádoucí jev nevyskytoval

4.2 POUŽITÁ METODA

Pro zjišťování potřebných údajů jsme v tomto výzkumném šetření použili vhodně graficky upravený dotazník tvořený převážně uzavřenými otázkami (viz. příloha č.8).

Na první straně dotazníku, který jsme pro toto výzkumné šetření sestavili, je stručné seznámení respondentů s účelem tohoto šetření, jsou jim dány pokyny týkající se způsobu jeho vyplňování a dozví se veškeré další podstatné informace (šetření je anonymní a mají právo vyplnění odmítnout). Vlastní dotazník se skládá z šesti částí. Snahou bylo, aby jeho vyplňování nebylo pro studenty složité a aby se v textu dobře orientovali. Většinou stačilo označit příslušnou odpověď, nebo dopsat číselnou hodnotu. U otázek otevřených jsme volili takové formulace, aby pro jejich zodpovězení respondentům stačilo vepsat jedno, či dvě slova. Pouze poslední dvě otázky v části 6 jim dávají poněkud více prostoru k obsáhlejší odpovědi. Otázky obsahující hodnotící škály jsou dvě v části 5, přičemž poněkud náročnější může pro respondenty být otázka týkající se jejich současných způsobů trávení volného času. Velkou pozornost jsme věnovali grafickému zpracování dotazníku. Prvním důvodem byla snaha o co možná nejsrozumitelnější členění textu a tím i vedení respondentů pomocí této grafiky při vyplňování. Druhým důvodem bylo co možná nejjednodušší vytvoření filtrů (jsou vyznačeny jak graficky, tak i textovým pokynem).

- *PRVNÍ ČÁST:* je určena k zjištění základních demografických údajů.
- *DRUHÁ ČÁST:* je zaměřena na takzvané „legální návykové látky“ (alkohol a cigarety). Otázkami nezjišťujeme pouze základní informace, ale snažíme se jejich prostřednictvím zjistit i další, podrobnější údaje o dané problematice.
- *TŘETÍ ČÁST:* již směřuje do oblasti jednoho z velkých problémů současné doby, kterým je konzumace nealkoholových návykových látek – drog. V této části zjišťujeme, zda respondenti osobně znají ve svém okolí někoho, kdo má s těmito návykovými látkami zkušenost a o které návykové látky se jedná.
- *ČTVRTÁ ČÁST:* se týká pouze těch respondentů, kteří již sami mají nějakou zkušenost s návykovými látkami. Otázky směřují k podrobnějšímu zmapování způsobů jejich chování ve vztahu k těmto látkám (jaké konkrétní návykové látky konzumují, jak často, jak a kde si je obstarávají, kolik peněz za ně zaplatí).
- *PÁTÁ ČÁST :* se věnuje současným způsobům trávení a prožívání volného času. Pomocí zde uvedených otázek zjišťujeme, jakými činnostmi se respondenti zabývají ve svém volném čase, a do jaké míry jsou s touto náplní svého volného času spokojeni.
- *ŠESTÁ ČÁST:* je také zaměřena na oblast volného času, ale jejím cílem je zmapovat přání respondentů, tedy zjistit jejich skutečné zájmy a záliby, které ale v současné době z nějakých důvodů aktivně nerealizují. Snažíme se také zjistit, jaké jsou překážky, které jim brání v uskutečnění jejich přání. Dále zjišťujeme, zda se na škole projevuje „šikana“. Pokud ano, tak jaké jsou její formy. Na závěr respondenti hodnotí svoji celkovou spokojenost s aktivitami v oblasti výchovy mimo vyučování.

Vzhledem k poměrně malé velikosti základního souboru (60 studentů) šlo o šetření vyčerpávající; zúčastnili se všichni studenti ubytovaní v domově mládeže COP Nymburk. Předem jsme předpokládali, že někteří z nich odmítnou z různých důvodů dotazník vyplnit.

4.2.1 OVĚŘENÍ POUŽITELNOSTI DOTAZNÍKU

Vhodnost dotazníku jsme si ověřili předvýzkumem. Dotazník vyplnilo pět respondentů (3 dívky a 2 chlapci) ve věku 16 – 18 let. Před vlastním vyplňováním jsme je stručně seznámili s cílem šetření a se způsobem vyplňování dotazníku. V podstatě se jednalo o ty samé informace, které jsou uvedeny v úvodu dotazníku.

Pokud jde o srozumitelnost otázek a jejich vyplňování, tak nebyly z jejich strany žádné dotazy, ani připomínky. Podrobněji se zajímali pouze o skutečnosti související se zachováním jejich anonymity, neboť měli jisté obavy zda jejich pravdivé odpovědi nebudou mít nějaké, pro ně samotné nežádoucí, dopady ve škole, či u rodičů. Pokud jde o délku doby potřebné k vyplnění dotazníku tak předvýzkum prokázal, že čas potřebný pro jeho vyplnění nepřekročí 15 minut.

Závěrem bylo konstatováno, že tento dotazník je vhodný pro krátké výzkumné šetření na našich středních školách. Nutnou podmínkou pro získání pravdivých odpovědí od respondentů je získání jejich důvěry, neboť někteří mohou mít obavy z možného zneužití svých odpovědí.

4.3 POPIS ZÁKLADNÍHO SOUBORU

V domově mládeže Centra odborné přípravy Nymburk jsou ubytováni studenti několika středních škol: Střední zdravotnické školy Nymburk (maturitní obory zubní technik a všeobecná zdravotní sestra), Středního odborného učiliště Poděbrady (obor kuchař a číšník, s možností nástavbového studia zakončeného maturitou) a Centra odborné přípravy Nymburk (učební a studijní obory se zaměřením na elektrotechniku, strojírenství a ekonomiku). Na všech uvedených školách lze získat úplné střední vzdělání s maturitou, nebo výuční list.

V Centru odborné přípravy Nymburk a ve Středním odborném učilišti Poděbrady je možné studovat nástavbové studium, určené absolventům učebních oborů, které je zakončeno maturitní zkouškou.

Celkový počet ubytovaných studentů v průběhu školního roku sice mírně kolísá, ale je ustálen na čísle 60. Skupina ubytovaných studentů je věkově různorodá (viz. tabulka č.2) a zastoupení podle pohlaví (chlapci : dívky) v procentech je 47 % : 53 % . Struktura ubytovaných studentů podle jejich „domovské školy“ a podle věku, včetně údajů v procentech, je lépe zřetelná z následujících tabulek:

Tabulka 1: složení základního souboru (škola a pohlaví)

	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
COP Nymburk	15	26	13	21	28	47
SZŠ Nymburk	8	13	12	20	20	33
SOU Poděbrady	5	8	7	12	12	20
CELKEM	28	47	32	53	60	100

Tabulka 2: složení základního souboru podle věku respondentů

VĚK	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	CELKEM
počet chlapců	7	5	7	7	2	28
počet dívek	9	8	8	6	1	32
zastoupení v %	26,6	21,7	25,0	21,7	5,0	100,0

4.4 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

V průběhu jednoho týdne, ve spolupráci s vychovateli domova mládeže, byli postupně požádáni všichni ubytovaní studenti a studentky o vyplnění předem připraveného dotazníku. Zpět se vrátilo celkem 54 vyplněných tiskopisů. Celkem jich bylo připraveno 60, ale někteří odmítli tiskopis vyplnit a několik studentů bylo nemocných. Návratnost byla 90 %. K vyhodnocení získaných údajů, které jsou zpracovány ve formě grafů a tabulek v příloze č.CH9 této práce, byly použity kvantitativní metody.

4.4.1 SOUČASNÁ NÁPLŇ VOLNÉHO ČASU

Tuto oblast postihují otázky v páté části dotazníku, které zjišťují, jak studenti ubytovaní v domově mládeže tráví v současné době svůj volný čas. Doplňuje je hodnotící otázka zaměřená na míru jejich osobní spokojenosti se současnou náplní volného času.

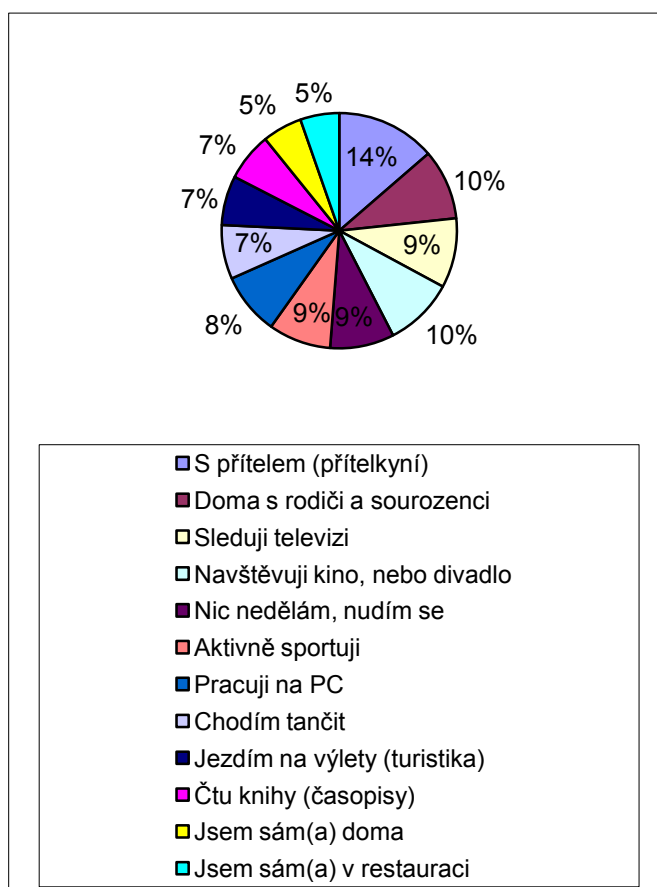
Tabulka 3: převažující volnočasové činnosti (souhrn)
(1 = nejčastěji , 12 = nejméně často)

Převažující činnosti ve volném čase		
pořadí	hodnota	činnost
1.	2,13	Se svou přítelkyní (přítelem)
2.	5,01	Doma s rodiči a sourozenci
3. - 4.	5,08	Sleduji televizi
3. - 4.	5,08	Navštěvuji

		kino, nebo divadlo
5.	5,63	Nic nedělám, nudím se
6.	5,79	Aktivně sportuji
7.	5,84	Pracuji na PC
8.	6,63	Chodím tančit
9.	7,09	Jezdím na výlety (turistika)
10.	7,21	Čtu knihy (časopisy)
11.	8,05	Jsem sám (sama) doma
12.	8,13	Jsem sám (sama) v restauraci

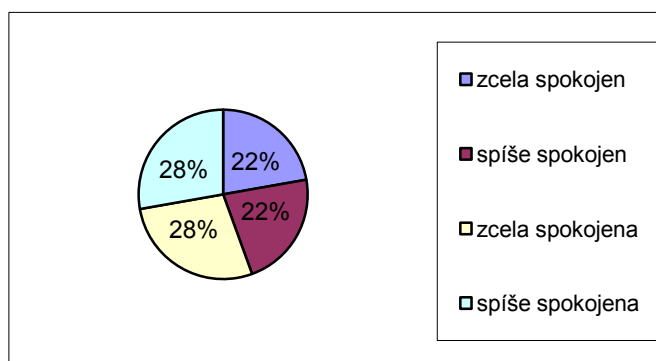
Z odpovědí respondentů vyplývá, že ve volném čase jsou nejčastěji se svým přítelem, nebo přítelkyní. Takto odpovědělo 13 % respondentů. Pokud sečteme odpovědi „sleduji televizi“ (10 %) a „pracuji na PC“ (9 %) tak vidíme, že tyto činnosti jsou na prvním místě. Aktivní sport jako náplň části svého volného času uvedlo 52 % respondentů (52 % chlapců a 48 % dívek), ale jeho podíl na celkovém množství jejich volného času je pouze 9 %. Je zajímavé, že 53 % respondentů uvedlo že se ve volném čase občas „nudí“, přičemž takto strávená doba tvoří 9 % jejich volného času.

Graf 1: rozložení volnočasových aktivit

Nikdo z respondentů nevedl, že by byl se způsoby současného trávení volného času nespokojen (ani částečně nespokojen). Polovina je „zcela spokojena“ (dívky 28 % a chlapci 22 %) a polovina je „spíše spokojena“ (dívky 28 % a chlapci 22 %).

Graf 2: spokojenost se současným způsobem trávení volného času

K tomuto tématu se vztahují hypotézy H 1 – H 4. Na základě zjištěných údajů je můžeme

vyhodnotit takto:

H 1 : *Předpokládáme, že nejvyšší zastoupení, v oblasti současných způsobů trávení volného času studentů ubytovaných v domově mládeže, bude mít sledování televize a práce na počítači (včetně hraní her).*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. Nejvíce (19%) svého volného času tráví studenti sledováním televize a prací na PC.

H 2 : *Předpokládáme, že aktivnímu sportu se ve svém volném čase věnuje každý třetí student ubytovaný v domově mládeže.*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. 52% studentů se ve svém volném čase aktivně věnuje sportu.

H 3 : *Předpokládáme, že aktivnímu sportu se věnují více chlapci nežli dívky.*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. Aktivnímu sportu se ve svém volném čase věnuje 52% chlapců a 48% dívek.

H 4 : *Předpokládáme, že pětina studentů ubytovaných v domově mládeže se ve svém volném čase občas „nudí“.*

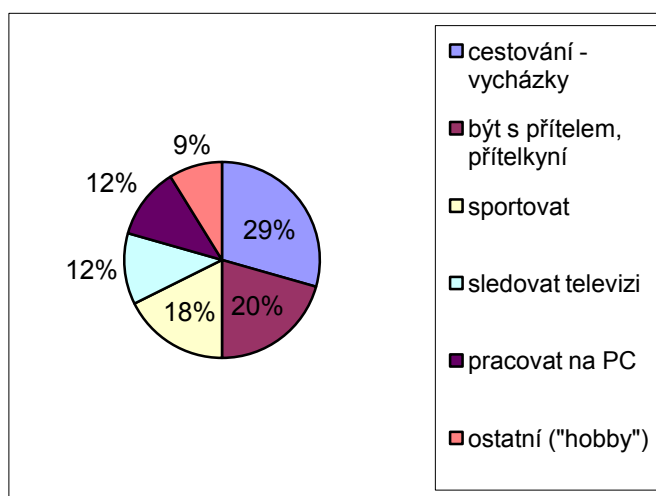
ANO, tato hypotéza se potvrdila. Ve svém volném čase se občas „nudí“ 53 % studentů.

Předpokládané skutečnosti se potvrdily. Studenti ubytovaní v domově mládeže stráví největší část svého volného času sledováním televize a prací na PC. I když 52 % respondentů uvedlo, že se ve svém volném čase aktivně věnuje sportu (více se mu věnují chlapci než dívky), tak sport se na jejich celkovém volném čase podílí pouhými 9 %, přitom ale 53 % respondentů se ve volném čase „nudí“ a tato „nuda“ jim zabírá 9 % jejich volného času.. Zde je jistě určitý prostor pro žádoucí změnu, která by vedla k tomu, aby byl tento nevyužitý volný čas naplněn kvalitní volnočasovou činností, například aktivním sportem, jehož podíl na celkovém volném čase mladých lidí není v současné době velký.

4.4.2 PŘÁNÍ STUDENTŮ V OBLASTI VOLNÉHO ČASU

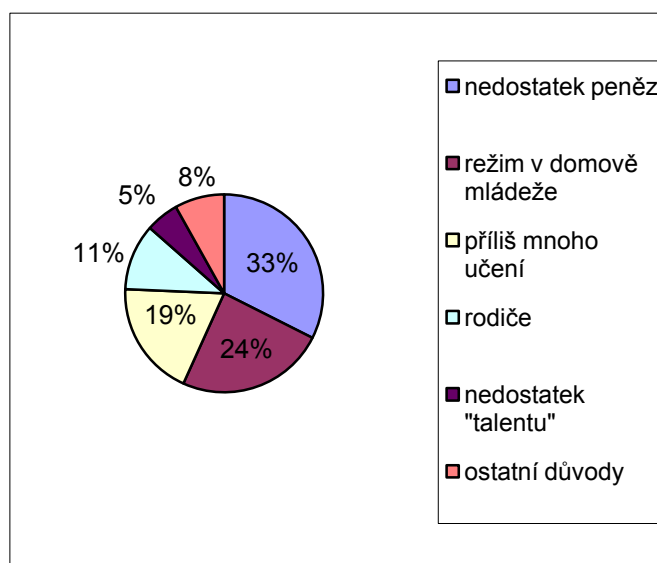
Tuto oblast postihují otázky v šesté části dotazníku, které zjišťují, jak by studenti ubytovaní v domově mládeže chtěli trávit svůj volný čas a co jim v uskutečnění jejich přání brání.

Graf 3: přání studentů – co by chtěli dělat ve svém volném čase

Ve svém volném čase by studenti ubytovaní v domově mládeže chtěli více cestovat a chodit na vycházky – takto odpovědělo 28 % respondentů. Následuje přání trávit více času se svým přítelem, nebo přítelkyní (21 % odpovědí) a třetí okruh přání (18 % odpovědí) se vztahuje k různým sportovním aktivitám, které jsou finančně náročné (bezmotorové létání, automobilové závody atp.). Tyto odpovědi se odrážejí i v pořadí odpovědí na otázku, která zjišťuje jaké jsou překážky v realizaci jejich přání. Pořadí těchto „překážek“ je: nedostatek peněz (33 %), režim v domově mládeže (24 %), příliš mnoho učení (19 %), rodiče (11 %), nedostatek talentu (5 %) a další, nespecifikované důvody (8 %) odpovědí.

Graf 4: překážky, které brání svá přání uskutečnit

K tomuto tématu se vztahují hypotézy H 5 a H 6. Na základě zjištěných údajů je můžeme vyhodnotit takto:

H 5 : *Předpokládáme, že více než třetina studentů ubytovaných v domově by ve svém volném čase ráda cestovala.*

NE, tato hypotéza se nepotvrdila. Ve svém volném čase chce cestovat pouze 28 % studentů.

H 6 : *Předpokládáme, že hlavní překážkou pro realizaci jejich přání v oblasti volnočasových aktivit je nedostatek peněz.*

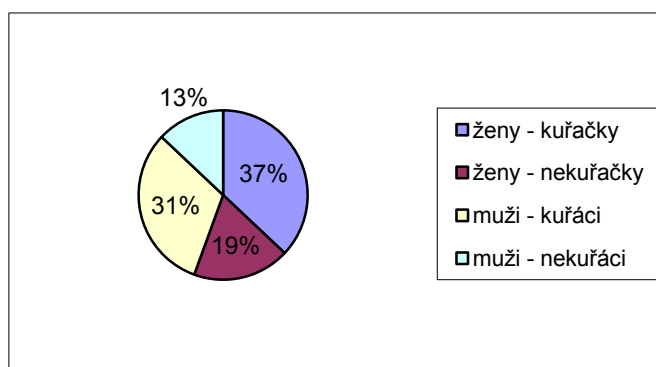
ANO, tato hypotéza se potvrdila. Nedostatek peněz, jako hlavní překážku pro realizaci svých zájmů uvedl největší počet (33 %) studentů.

Podle předpokladů byl největší překážkou, pro realizaci svých přání v oblasti naplně volného času, nedostatek finančních prostředků. Do jisté míry je to dáno také tím, že přání respondentů jsou často spojena s finančně náročnými aktivitami (motorismus, bezmotorové létání). Je zajímavé, že i když se na prvním místě preferovaných volnočasových činností umístilo cestování, tak tuto možnost uvedlo pouze 28 % respondentů. Jelikož i tito respondenti často uváděli jako hlavní důvod nemožnosti realizovat svá přání nedostatek peněz (takto odpovědělo 33 % respondentů), lze se domnívat, že se cestování stává, z pohledu současných středoškoláků, do jisté míry finančně náročným koníčkem (a to i přes nabídku různých druhů slev, které mohou mladí lidé ve věku do 26 let uplatnit).

4.4.3 SOUČASNÁ SITUACE V OBLASTI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ V DOMOVĚ MLÁDEŽE

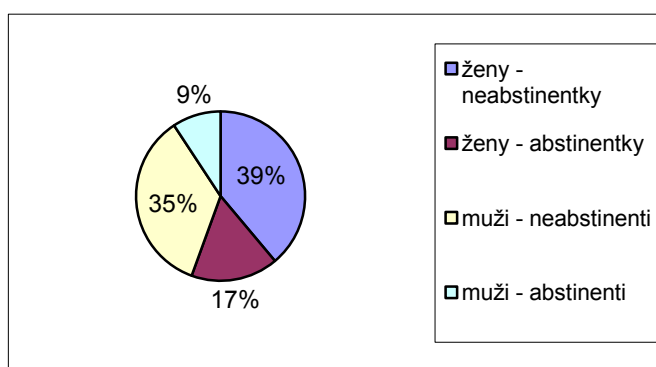
Tuto oblast postihují otázky v druhé, třetí a čtvrté části dotazníku, které zjišťují, jaké zkušenosti mají studenti ubytovaní v domově mládeže s alkoholem, nikotinem i s dalšími nealkoholovými návykovými látkami, včetně zmapování současného stavu. Problematiku výskytu šikany a forem jejích projevů postihuje předposlední otázka v šesté, závěrečné části dotazníku. Zjištěné výsledky nejlépe přibližují následující grafy a údaje.

Graf 5: složení respondentů: kuřáci – nekuřáci

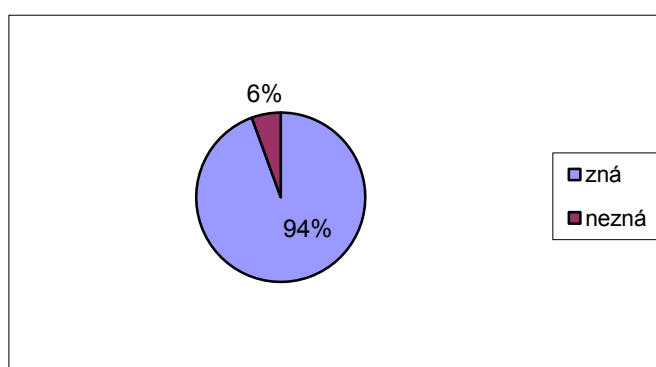
- Kuřáků je mezi respondenty celkem 68 % (31 % mezi muži a 37 % mezi ženami)
- Pravidelně (každý den) kouří : 60 % mužů - kuřáků a 80 % žen - kuřaček
- Občas (1x týdně a méně často) kouří: 40 % mužů - kuřáků a 20 % žen – kuřaček

Graf 6 : složení respondentů: konzumenti alkoholu – abstinenti

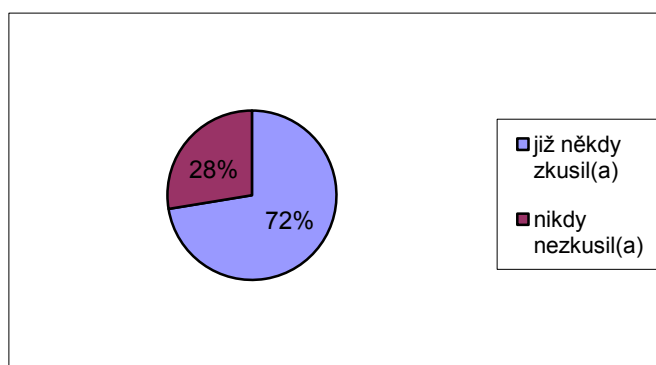
- Konzumentů alkoholu je mezi respondenty celkem 74 % (35 % mužů a 39 % žen)
- Z konzumenti pije pravidelně (1x za týden a častěji) : 23 % mužů a 40 % žen
- Z konzumentů pije občas (3x za měsíc a méně často) : 77 % mužů a 60 % žen

Graf 7: osobní znalost konzumenta nealkoholových návykových látek ve svém okolí

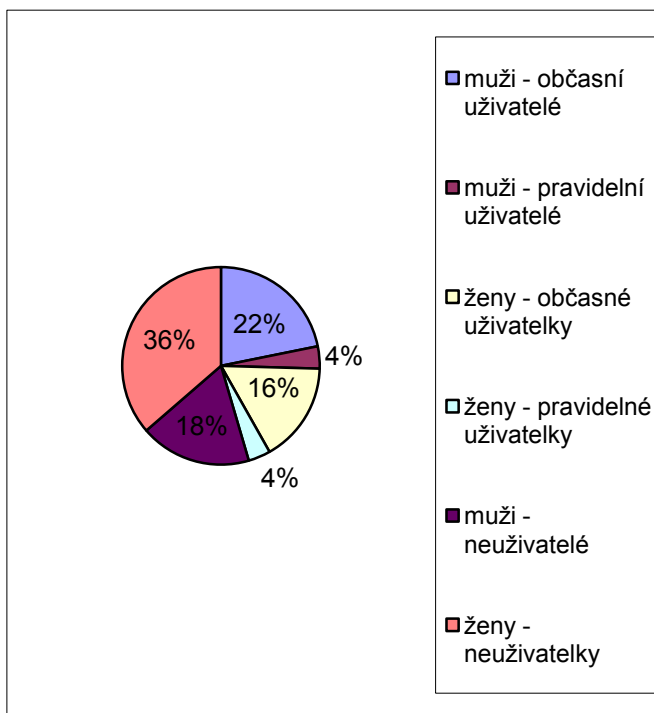
- 94 % respondentů ve svém okolí zná nějakého konzumenta těchto látek
- Z těchto osob 42 % tyto látky užívá pravidelně a 58 % je užívá občas
- Tyto osoby v různých kombinacích konzumují: marihuanu (95 %), extázi (26 %), toluen (11 %), pervitin (6 %), heroin (2 %)
- 8 % konzumentů, které respondenti znají, užívá různé další nealkoholové návykové látky (lysohlávký, durman, hašiš, propan butan atd.)

Graf 8: vlastní zkušenost s nealkoholovou návykovou látkou (mimo nikotinu, tedy s tzv. drogou)

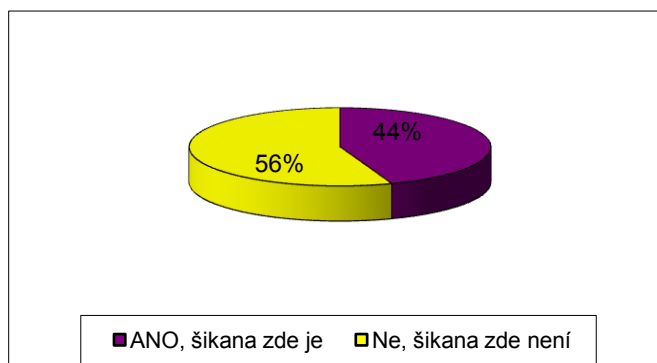
- Průměrný věk při prvním experimentu s těmito látkami byl 14,5 roku
- Věk při prvním experimentu byl 12 let (3x), 13 let (6x), 14 let (12x), 15 let (12x) a 16 let (9x)
- V 85,7 % byla první „zkoušenou“ látkou marihuana (ostatní látky: 14,3 %)

Graf 9: uživatelé - neuživatelé „drog“ (současná situace)

- Občasní uživatelé uváděli, že tyto látky užívají 1 – 3 krát za měsíc
- Pravidelní uživatelé uváděli, že tyto látky užívají 4 a více krát za měsíc
- Všechny skupiny uživatelů „berou“ hlavně marihuanu (86 %)
- Pouze 14 % uvedlo jinou látku (extázi, lysohlávkou a pervitin – 1x)
- V jednom případě respondent (muž) uvedl, že tuto látku užívá nitrožilně (jednalo se o pervitin)
- S obstaráním těchto látek nemá nikdo z uživatelů žádné problémy
- 71 % z nich tyto látky dostane (od známých, kamarádů, nebo i od spolužáků)
- 24 % z nich tyto látky kupuje (od známých, kamarádů, ale vždy mimo prostředí školy)
- Každý z nich za tyto látky utratí měsíčně v průměru 250 až 300,--Kč
- V jednom případě byla uvedena částka 4 000,--Kč (!). Jednalo se o uživatele pervitinu, který uvedl, že si tuto látku aplikuje nitrožilně.

Graf 10: výskyt tzv. „šikany“ ve škole

- Jako skupinu „šikanovaných“ uvedli všichni, kteří odpověděli ANO, mladší studenty (hlavně žáky prvních ročníků)
- Jako formy „šikany“ uvedli ti, kteří odpověděli ANO převážně:
 - slovní napadání (nadávky, urážky atp.)
 - záměrné schovávání různých osobních věcí druhým studentům
- Ani v jednom případě nebylo, jako forma „šikany“, uvedeno nějaké fyzické násilí
- Ani v jednom případě nebylo, jako forma „šikany“, uvedeno „ekonomické násilí“ (vydírání, krádeže, loupeže atp.)

K tomuto tématu se vztahují hypotézy H 7 – H 11. Na základě zjištěných údajů jsme je vyhodnotili takto:

H 7 : *Předpokládáme, že více než třetina studentů ubytovaných v domově pravidelně konzumuje alkoholické nápoje*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. Alkoholické nápoje pravidelně konzumuje 63 % studentů ubytovaných v domově mládeže (23 % chlapců a 40 % dívek).

H 8 : *Předpokládáme, že více než polovina studentů ubytovaných v domově mládeže jsou kuřáci.*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. 68 % studentů ubytovaných v domově mládeže jsou kuřáci, nebo kuřačky.

H 9 : *Předpokládáme, že kuřáků je více mezi chlapci.*

NE, tato hypotéza se nepotvrdila. Kouří 31% mužů a 37% žen.

H 10 : *Předpokládáme, že více než polovina studentů ubytovaných v domově mládeže má již osobní zkušenost s nějakou nealkoholovou látkou, mimo nikotinu, která způsobuje závislost (s „drogou“).*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. Osobní zkušenost s nějakou nealkoholovou návykovou látkou, mimo nikotinu, která způsobuje závislost (s „drogou“) má 72 % studentů.

H 11 : *Předpokládáme, že i na naší škole se vyskytuje „šikana“.*

ANO, tato hypotéza se potvrdila. 44% studentů odpovědělo ano, na naší škole se vyskytuje šikana.

Z uvedených údajů je zřejmé, že situace v oblasti nežádoucích forem jednání a chování (sociálně patologických jevů) je na naší škole srovnatelná s dalšími obdobnými školními zařízeními. Zajímavé a hlavně varující je, že pravidelnými uživateli tzv. „legálních návykových látek“ jsou více dívky (40 % konzumentek alkoholu, 80 % kuřaček), nežli chlapci (23 % konzumentů alkoholu, 60 % kuřáků), ale u občasných uživatelů těchto látek je tomu naopak. Nějakou vlastní zkušenost s tzv. „nelegální návykovou látkou“ má 72 % studentů ubytovaných v domově mládeže. Mezi současnými občasnými uživateli těchto nelegálních návykových látek je situace opačná, než je tomu u legálních návykových látek – jejich uživateli jsou více chlapci než dívky. U pravidelných uživatelů nelegálních návykových látek jsou obě pohlaví zastoupena stejným dílem (viz. tabulka č.4).

Tabulka 4: konzumenti návykových látek – současná situace
(údaje jsou v %)

ALKOHOL	chlapci	dívky
občasní konzumenti (max. 3x za měsíc)	77	60
pravidelní konzumenti (1x týdně a	23	40

více)			
podíl konzumentů v základním souboru		35	39
NIKOTIN (kuřáci)		chlapci	dívky
občasní kuřáci (max. 1x za týden)		40	20
pravidelní kuřáci (každý den)		60	80
podíl kuřáků v základním souboru		31	37
NELEGÁLNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY		chlapci	dívky
občasní uživatelé (max. 3x za měsíc)		22	16
pravidelní uživatelé (více než 3x za měsíc)		4	4
podíl v základním souboru - někdy zkusil(a)		49	23

Také tzv. „šikana“ není pro studenty pojmem zcela neznámým, 44 % respondentů uvedlo, že se šikana ve škole vyskytuje. Nejedná se sice o šikanu spojenou s fyzickým násilím, nebo ekonomickým nátlakem, její formy jsou v prostředí domova mládeže spojeny s nevhodnou slovní komunikací mezi studenty (nadávky, urážky atp.), mají podobu zdánlivě neškodných „recesí“ (schovávání osobních věcí atp.).

Veškeré zde uvedené údaje včetně grafů a tabulek jsou souhrnně uvedeny v přílohách této práce. Na závěr této kapitoly ještě uvádíme, že studenti poslední otázkou v dotazníku hodnotili míru svoji osobní spokojenosti s úrovní nabídky činností v oblasti výchovy mimo vyučování (jako ve škole, známkou 1 až 5) na naší škole. Výsledná „známka“ 2,94 je jistě důvodem pro stálé zlepšování a rozšiřování nabídky volnočasových aktivit.

5. VLASTIVĚDNÁ POZNÁVACÍ VYCHÁZKA MĚSTEM NYMBURKEM

Na základě výsledků získaných prostřednictvím výzkumné sondy, podle kterých má 28 % ubytovaných studentů ve svém volném čase zájem o cestování a vycházky, jsme připravili, v praxi realizovali a vyhodnotili jednu konkrétní volnočasovou činnost – vlastivědnou poznávací vycházku městem Nymburkem.

5.1 PŘÍPRAVA A NÁVRH KONKRÉTNÍ TRASY

Na základě výsledků výzkumného šetření a po konzultacích s vychovateli byla připravena konkrétní volnočasová aktivita – vlastivědná vycházka městem. V první fázi přípravy se uskutečnila na dané téma beseda, které se zúčastnili všichni studenti prvních ročníků ubytovaní v domově mládeže. Tito žáci tvoří jednu výchovnou skupinu. Tato beseda proběhla, na vyhlídkové terase budovy domova mládeže. Studenti této možnosti spontánně využili, neboť mnozí z nich nikdy dříve Nymburk nenavštívili a pohled na město z této výšky byl pro ně i zajímavým a nevšedním zážitkem. Sami kladli různé doplňující otázky týkající se různých míst, staveb a přírodních celků viditelných z tohoto místa. Samo toto prostředí nám tak pomohlo blíže určit konkrétní místa, která jsou pro studenty zajímavá a která chtěli poznat podrobněji. Výsledkem této besedy byl návrh na realizaci vlastivědné vycházky městem.

Ve druhé fázi přípravy byl, na základě poznatků získaných při besedě, zpracován návrh trasy, se kterým se studenti seznámili. S návrhem trasy souhlasili, pouze měli několik doplňujících připomínek, které se daly bez velkých problémů do plánu trasy zapracovat. Díky dobré vzájemné spolupráci byla všemi zúčastněnými odsouhlasena tato okružní trasa:

naše škola (COP Nymburk) – gymnázium – Palackého ulice (reliéf Příjezd Elišky Přemyslovny) – Malé Valy – secesní vodárenská věž – Dlouhá třída – náměstí Přemyslovců – Kostelní náměstí (Chrám sv. Jiljí) – Soudní ulice – Turecká věž – Přístav (Stará rybárna) –

městské hradby – hydroelektrárna – Ostrov – lávka pro pěší přes Labe – Tyršova ulice – sokolovna – Malé Valy (zbytky opevnění) – Boleslavská třída – Park Svobody – Kolonie – naše škola (COP Nymburk). Celková délka trasy je 3 km a lze ji projít (včetně krátkých zastávek), jak jsme si sami předem ověřili, během dvou hodin. Tato doba je i přiměřená časovým možnostem studentů z pohledu jejich volného času a výchovy mimo vyučování.

Třetí fáze přípravy spočívala v tom, že byly pro účastníky vycházky připraveny stručné podklady se základními informacemi o některých zajímavých památkách na její trase (některé z nich jsou v přílohách této práce). Předem byla domluvena také prohlídka Chrámu sv. Jiljí a krátká exkurze v hydroelektrárně. Vzhledem k možnému časovému zdržení byl předběžně stanoven čas potřebný pro realizaci vycházky na tři hodiny. Pro případ špatného počasí byl připraven náhradní program v domově mládeže.

5.2 REALIZACE S VÝCHOVNOU SKUPINOU

Samotná vycházka se uskutečnila ve středu, kdy vyučování končilo již v 13:10. Její účastníci měli dost času na oběd. Sraz účastníků byl v 14:15 hodin ve vstupní hale domova mládeže. Počasí nám přálo a tak jsme se vydali na trasu vycházky.

Celou vycházku jsme absolvovali podle plánu. Na její trase se velmi dobře osvědčily předem připravené písemné materiály, podle nichž se studenti rychle a správně orientovali při krátkých zastávkách u jednotlivých historických památek (hradby, Stará rybárna) a vlastivědných zajímavostí (anglický park Ostrov). Zajímavá byla jak prohlídka interiéru Chrámu sv. Jiljí, tak exkurze v nymburské hydroelektrárně. Studenti se zajímali o různé podrobnosti z oblasti výroby elektrické energie prostřednictvím proudění vodního toku. S vedoucím hydroelektrárny jsme pro vážné zájemce z řad studentů naší školy, kteří studují elektrotechnické obory, předběžně domluvili následnou samostatnou exkurzi. Dalšími objekty zvýšeného zájmu studentů byly zrekonstruované městské hradby, Stará rybárna, park Ostrov a zbytky hradební zdi v ulici Malé Valy. Na pravém břehu řeky Labe (u lávky pro pěší)

studenty zaujala kamenná dělová koule z období třicetileté války, která je částečně zazděna do zdiva zachovalého presbytáře původního nymburského kostela Panny Marie Růžencové. Zpět do domova mládeže jsme se z vycházky vrátili krátce po půl šesté večer. Studenti tak přišli včas na večeři, která se vydává od 18:00 hodin.

Po večeři jsme se krátce sešli nejen s účastníky této akce, ale i s jejich vychovateli a krátce jsme besedovali o jejich nových zážitcích z dnešního dne a domluvili jsme se na možnosti konání dalších možných akcí podobného charakteru. Jednou z prvních bude exkurze do nymburské hydroelektrárny, která je již předběžně zajištěna.

5.3 VYHODNOCENÍ PŘÍNOSU VLASTIVĚDNÉ VYCHÁZKY

Přínos této konkrétní volnočasové aktivity lze hodnotit z několika možných pohledů a je možné jej posuzovat i podle různých kritérií. Alespoň ve stručnosti uvádíme některé, podle našich názorů podstatné, poznatky.

- **Ekonomické hledisko:** ekonomická situace škol a školských zařízení není dobrá. Ani naše škola není výjimkou. Nedostatek finančních prostředků se projevuje také v oblasti mimoškolní výchovy. Finanční náklady na výše popsanou volnočasovou aktivitu jsou minimální. Její příprava a realizace vyšla celkem na 300,--Kč, které byly použity na zakoupení různých tiskovin (turistický průvodce, plán města atd.) a na zhotovení potřebného množství informačních materiálů pro účastníky akce. Několik z nich je součástí příloh této práce.
- **Časové hledisko:** nejvíce času zabrala příprava vycházky, zejména vyhledávání, shromažďování, utřídění a celkové zpracování potřebných údajů, fotografií, plánek atd. Samotná vycházka proběhla podle předem stanoveného časového harmonogramu,

musíme konstatovat, že některé její dílčí části (například návštěvu nymburské hydroelektrárny) by bylo možné naplánovat a uskutečnit i jako samostatné akce.

- **Hodnocení z pohledu výchovy mimo vyučování:** obecný cíl výchovy mimo vyučování, kterým je smysluplná, kvalitní a rozumná náplň volného času studentů byl naplněn. Dodrženy byly i obecně platné principy a znaky výchovy mimo vyučování. Celá akce probíhala organizovaně na základě dobrovolnosti ve volném čase studentů a mimo bezprostřední vliv jejich rodiny, byla pedagogicky ovlivněná, zachována byla jednota specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování a všichni její účastníci se sami aktivně podíleli na její přípravě i realizaci. Naplněny byly také funkce výchovy mimo vyučování: výchovně vzdělávací, sociální i zdravotní, včetně formování vztahu studentů k okolnímu (životnímu) prostředí.
- **Hodnocení z pohledu účastníků:** tato vycházka byla, podle názorů vychovatelů a kladných reakcí studentů, přínosem nejen pro samotné studenty a jejich vychovatele, ale i pro mě osobně. Umožnila všem zúčastněným lépe se poznat navzájem v jiném prostředí a v jiných situacích, než které poskytuje prostředí školy a domova mládeže. Již během vycházky se studenti sami zajímali o možnosti konání dalších akcí podobného zaměření.

Na základě vyhodnocení různých hledisek a poznatků z průběhu této vlastivědné vycházky můžeme konstatovat, že akce tohoto druhu jsou vhodnou náplní pro práci se studenty v oblasti výchovy mimo vyučování. Přípravovaná příručka o městě Nymburce bude, podle názorů účastníků, dobrým pomocníkem při přípravě dalších aktivit v rámci vlastivědné zájmové činnosti.

Vzhledem k současnému stavu výskytu nežádoucích forem chování a jednání (sociálně patologických jevů), nejenom v domově mládeže naší školy, ale prakticky ve všech školních zařízeních, jsou volnočasové aktivity jednou z nejvhodnějších forem v oblasti primární prevence těchto jevů. Domníváme se, že by měly být nedílnou součástí všech programů primární prevence (které každá škola pravidelně zpracovává), neboť zajímavá a kvalitní činnost ve volném čase může napomoci při předcházení těmto nežádoucím projevům.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zmapování situací v oblasti prožívání a způsobů trávení volného času studentů ubytovaných v domově mládeže COP Nymburk, včetně jejich přání a názorů na danou problematiku. Na základě vyhodnocení získaných údajů vhodně rozšířit nabídku volnočasových aktivit probíhajících v rámci výchovy mimo vyučování se zaměřením na vlastivědnou zájmovou činnost. Součástí výzkumného šetření, prostřednictvím kterého byly potřebné údaje zjišťovány, bylo i zmapování situace v oblasti nežádoucích způsobů chování a jednání (sociálně patologických jevů) v domově mládeže. Dílčím cílem bylo vytvoření vhodného, stručného a přehledného materiálu, zaměřeného na vlastivědnou zájmovou činnost, pro práci s výchovnou skupinou v době mimo vyučování, který umožní vychovatelům připravovat, v praxi uskutečňovat a vyhodnocovat volnočasové aktivity zaměřené na vlastivědnou zájmovou činnost. Jedna z nich, vlastivědná poznávací vycházka městem Nymburkem, byla s výchovnou skupinou uskutečněna v praxi.

Příprava vlastní práce byla časově poměrně náročná, zejména vzhledem k nedostatku a roztržitosti vhodných zdrojů informací, které jsou převážně tvořeny mnoha dílčími materiály úzce zaměřené podle toho, který subjekt je vydal a jaký byl účel jejich vydání, což je zřejmé i ze seznamu použité literatury. Čas věnovaný její přípravě se vyplatil. Informace a poznatky, získané prostřednictvím výzkumné sondy od studentů ubytovaných v domově mládeže, o způsobech trávení a prožívání jejich volného času najdou své další uplatnění, například při plánování dalších volnočasových aktivit v oblasti výchovy mimo vyučování, nebo při tvorbě a realizaci minimálního preventivního programu prevence sociálně patologických jevů na naší škole. Připravená vlastivědná poznávací vycházka městem proběhla hladce a těšila se poměrně velkému zájmu studentů. Dalším přínosem je i to, že zde uvedené faktografické údaje o nymburském regionu i o samotném městě Nymburk, o jeho památkách, osobnostech a vlastivědných zajímavostech, tvoří poměrně obsáhlý, ale přehledný a dobře srozumitelný celek. Tyto údaje budou dále využity pro zpracování metodické příručky zaměřené na přípravu volnočasových aktivit v rámci vlastivědné zájmové činnosti.

Na základě zjištěných údajů, podle kladné odezvy ze strany studentů i na základě našich vlastních zkušeností se domníváme že se cíle, které jsme si na počátku stanovili, podařilo z větší části naplnit. Prokázalo se, že aktivity podobného zaměření jsou vhodné pro náplň volného času dětí a mládeže, neboť jsou studenty spontánně přijímány a napomáhají celkovému vhodnému rozvoji osobnosti mladých lidí. Výsledky získané prostřednictvím

výzkumné sondy pomohly nejen lépe poznat a celkově zmapovat současnou situaci v oblasti prožívání volného času studentů ubytovaných v domově mládeže, ale jsou i tématem pro zamyšlení, jak dále a kvalitněji pracovat se studenty v rámci výchovy mimo vyučování. Získané poznatky uplatní i sami studenti v různých předmětech, které jsou náplní jejich studijního, nebo učebního oboru. Svůj význam mají volnočasové činnosti i jako jedna z možných forem primární prevence sociálně patologických jevů, které jsou stále výraznějším problémem současné společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993. 415 s. ISBN 80-7066-534-3
- ČECH, Radek. *100. výročí založení pivovaru v Nymburce*. 1.vyd. Nymburk: Pivovar Nymburk, 1995. 16 s. ISBN neuv.
- ČERNÝ, Jiří. *Pozvánka do Nymburka*. 1.vyd. Libice nad Cidlinou: Vega-L, 2001. 8 s. ISBN neuv.
- ČERNÝ, Jiří, ŘEHOUNEK, Jan a VOTOUPAL, Igor. *Nymburk – průvodce městem*. 1.vyd. Libice nad Cidlinou: Vega-L, 1995. 24 s. ISBN 80-85627-45-0
- DOLEJŠOVÁ, Leona, PELCÁK, Stanislav. *Televize jako součást volného času*. In *Socialia 2000 – Mládež a volný čas*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. s. 79 – 81. ISBN 80-7041-760-9
- FOJTÍK, Pavel et al. *Historie a současnost podnikání na Nymbursku a Poděbradsku*. 1.vyd. Žehušice: Městské knihy, 2001. s.335. ISBN 80-902919-3-7
- FOŘT, Miroslav, VÁCHA, Petr a ZIEGLER, Václav. *Poděbrady a okolí*. 1.vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 148 s.
- GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. 1.vyd. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X
- HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. 1.vyd. První díl. D a P. Bromovi. Praha: Práce, 1985. 279 s.
- HRABĚTOVÁ, Jana. *Jaro na vsi*. 1.vyd. Poděbrady: Polabské muzeum v Poděbradech, 1992. 48 s. ISBN neuv.
- HRABĚTOVÁ, Jana. *Soupis památek okresu Nymburk, díl I., část 1. 2.*, přeprac. vyd. Poděbrady: Polabské muzeum v Poděbradech, 1979. 95 s.
- HRABĚTOVÁ, Jana. *Soupis památek okresu Nymburk, díl I., část 2*. 1.vyd. Poděbrady: Polabské muzeum v Poděbradech, 1976. 91 s.
- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X
- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 4.vyd. Praha: Portál, 2000. 147 s. ISBN 80-7178-429-X
- KOPŘIVOVÁ, Berenika. *Mcely 1252 – 2002*. 1.vyd. Mcely: Obecní úřad Mcely, 2002. 93 s. ISBN 80-238-8682-7
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Povídej – naslouchám*. 1.vyd. Praha: Návrat, 1993. 105 s. ISBN 80-85495-18-X

MAREČEK, Zdeněk. *Loučeň a Thurn Taxisové*. 1.vyd. Loučeň: Obecní úřad Loučeň, 1998. 133 s. ISBN neuv.

MATĚJÍČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém ?* 4.vyd. Praha: Portál, 1994. 109 s. ISBN 80-85282-00-3

MELICHAROVÁ, Jitka a kol. *Poděbrady*. 1.vyd. Praha: Olympia, 1979. 148 s.

NAJBRT, František. *Jak šla léta nymburským regionem*. 1.vyd. Nymburk: Vega-L, 2002. 78 s. ISBN 80-903163-5-2

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 1.vyd. Praha: Vodnář, 1995. 397 s. ISBN 80-85255-74-X

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav a PERNICOVÁ, Hana. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. 1.vyd. Praha: Sportpropag, 1996. 156 s. ISBN neuv.

PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5

PAULŮ, Jan. *Devadesát let Dílen ČSD v Nymburce*. 1.vyd. Nymburk: Železniční opravny a strojírny Nymburk, 1964. 190 s.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

PIKE, Graham a SELBY, David. *Globální výchova*. 1.české vyd. Praha: Grada, 1994. 322 s. ISBN 80-85623-98-6

POUL, Josef. *Děkanský kostel sv. Jiljí v Nymburce*. 1.vyd. Nymburk: Vlastivědné muzeum v Nymburce, 1990. 18 s.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 269 s. ISBN 80-7178-399-4

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2.rozšíř. vyd. Praha: Portál, 1998. 328 s. ISBN 80-7178-252-1

RAZÍM, Vladislav. *Středověké hradby města Nymburka*. 1.vyd. Nymburk: nakl. Ing. Ivan Ulrych, 2002. 24 s. ISBN 80-903163-0-1

ŘEHOUNEK, Jan. *Průvodce nymburským regionem*. 1.vyd. Nymburk: Vega - L, 1995. 31 s. ISBN 80-85627-02-7

ŘEHOUNEK, Jan a ROZLIVKA, Vladimír. *Od Střediska pracujícího dorostu k Integrované škole a Centru odborné přípravy*. 1.vyd. Nymburk: Střední odborné učiliště Nymburk, 1994. 14 s. ISBN neuv.

ŘÍHA, Karel, Černý, Jiří a ŘEHOUNEK, Jan. *Okres Nymburk*. 1.vyd. Libice nad Cidlinou: Vega-L, 2000. 6 s. ISBN neuv.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1.vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8

SELUCKÝ, Radoslav. *Člověk a jeho volný čas*. 1.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. 203 s.

SVOBODA, Miloslav. *Pivovar Nymburk 1895 – 1985*. 1.vyd. Nymburk: Středočeské pivovary, závod Nymburk 1985. 20 s.

ŠEBEK, Svatopluk a ŠTĚRBA, Václav. *Kapitoly z historie a současnosti Sokola Nymburk*. Sborník statí k 125. výročí založení Sokola v Nymburce, 95. výročí otevření zimní sokolovny a k 70. výročí otevření letní sokolovny a cvičiště na Remanenci. Nymburk: Tělovýchovná jednota Sokol Nymburk 1993. 52 s. ISBN neuv.

ŠEBEK, Svatopluk. *Nymburský Ostrov – dendrologický průvodce*. 1.vyd. Poděbrady: Oblastní muzeum v Poděbradech, 1965. 15 s.

VLKOVÁ, Hana. *40. výročí založení Středního odborného učiliště železničního v Nymburce*. Sborník ke 40. výročí založení SOUŽ Nymburk. Nymburk: Střední odborné učiliště Nymburk, 1985. 38 s.

Všeobecná encyklopedie Diderot. 1.vyd. Pátý svazek. Praha: Diderot, 1999. 507 s. ISBN 80-902555-7-4

ZIEGLER, Václav. *Průvodce geologickou expozicí okresu Nymburk*. 1.vyd. Poděbrady: Polabské muzeum v Poděbradech, 1980. 8 s.

Obrázky na stranách 22 a 34 jsou reprodukcemi pohlednic města Nymburka vydané nakladatelstvím VEGA-L v roce 2002, s.27 (letecký snímek historického centra) a 1997, s.43 (městské opevnění – zrekonstruovaná část).

Obrázek na straně 33 je převzat ze strany 156 publikace FOJTÍK, Pavel et al. *Historie a současnost podnikání na Nymbursku a Poděbradsku*. 1.vyd. Žehušice: Městské knihy, 2001. 335 s. ISBN 80-902919-3-7

Obrázky v přílohách jsou z části reprodukcemi pohlednic města Nymburka, vydanými v letech 1999 – 2009 vydavatelstvím VEGA-L a Městským úřadem Nymburk, případně jsou převzaty z různých informačních a propagačních materiálů, u kterých nebyl jejich autor, ani vydavatel uveden.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obr. 1	Letecký pohled na historické jádro města.....	22
Obr. 2	Vůz FF 20-24 HP firmy Automobily-Věchtel a spol.-Nymburk.....	33
Obr. 3	Městské opevnění zrekonstruovaná část.....	34

Seznam tabulek

Tab. 1	Složení základního souboru (škola a pohlaví).....	62
Tab. 2	Složení základního souboru podle věku respondentů.....	62
Tab. 3	Převažující volnočasové činnosti.....	63
Tab. 4	Konzumenti návykových látek.....	73

Seznam grafů

Graf č. 1	Rozložení volnočasových aktivit.....	65
Graf č. 2	Spokojenost se současným způsobem trávení volného času.....	65
Graf č. 3	Přání studentů-co by chtěli dělat ve svém volném čase.....	67
Graf č. 4	Překážky, které brání svá přání uskutečnit.....	68
Graf č. 5	Složení respondentů: kuřáci-nekuřáci.....	69
Graf č. 6	Složení respondentů: konzumenti alkoholu-abstinenti.....	69
Graf č. 7	Osobní znalost konzumenta nealkoholových návykových látek v okolí..	70
Graf č. 8	Vlastní zkušenost s nealkoholovou návykovou látkou (mimo nikotinu)..	70
Graf č. 9	Uživatelé - neuživatelé „drog“ ..	71
Graf č. 10	Výskyt šikany ve škole.....	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A1 - Centrum odborné přípravy Nymburk – naše škola.....	18
Příloha B2 - Mapa nymburského regionu (bývalý okres Nymburk).....	22
Příloha C3 - Nymburk a jeho okolí.....	27
Příloha D4 - Poděbrady a jejich okolí.....	47
Příloha E5 - Rožďalovice a jejich okolí.....	48
Příloha F6 - Loučeň a její okolí.....	49
Příloha G7 - Lysá nad Labem a její okolí.....	54
Příloha H8 - Dotazník.....	59
Příloha CH9 - Zjištěné výsledky a údaje (tabulky a grafy).....	63

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martina Šantrůčková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Využití zájmové činnosti v práci pedagoga domova mládeže (se zaměřením na
vlastivědnou zájmovou činnost v podmínkách Nymburska)

Rok: 2012

Počet stran: 73

Celkový počet stran příloh: 23

Počet titulů české literatury a pramenů: 41

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Miloš Chlad, CSc.